

RODOKMEN

ČASOPIS PRO RODOPIS, ZNAKOSLOVÍ A OSTATNÍ POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

ЖУРНАЛ ДЛЯ ГЕНЕАЛОГИИ И ГЕРАЛЬДИКИ

GAZETA DLA GENEALOGII I HERALDIKI

MAGAZIN OF THE GENEALOGY AND HERALDRY

REVUE POUR GÉNÉALOGIE ET HÉRALDIQUE.

SCRIPTA DE GENEALOGIA ET HERALDICA

O B S A H : Vlad. J. Sedlák: *O klenotu českého znaku.* — Václav Bartůněk: *Duchovní osoby zaměstnané při kostele sv. Michala v Praze I a jejich stručné osudy.* — Vlad. Janovský: *Vývod císaře Karla IV., ze 128 předků.* — Fr. Teply: *Černínové z Chudenic, vyhaslá větev rodu na Cerhonicích a Miroticích.* — Klement Salač: *O původu příjmení »Salač«.* — Emil Trolda: *Hudebníci v starých křestních matrikách hl. farního úřadu u sv. Mikuláše v Praze III.* — Rudolf Zuber: *Seznam svěcenců olomoucké diecéze v letech 1599—1619.* — František Klein: *Svatební smlouvy a závěti půhončích na Olomoucku a na Přerovsku v letech 1757—1807.* — Václav Polák: *Dvořák.* — Vlad. Janovský: *Jan Kirchmeier z Rejchovic.* — Jubilea. — Dotazy a odpovědi. — Zprávy. — Literatura.

Svaz přáatel rodopisu v Praze

Praha I, Národní tř. 25 n. (založeno 1958) jest spolkem v smyslu zákona spolkového. Sdružuje badatele a zájemce o rodopis a příbuzné vědní obory (heraldiku, sfragistiku, numismatiku atd.), sprostředuje výměnu zpráv a badání v matrikách a archivech, pomáhá svým členům při sestavení jejich genealogických prací, pořádá přednášky a kurzy, půjčuje knihy ze své knihovny, spravuje archiv rodokmenů, vývodů, životopisů, rodových dějin, znaků, pečetí a listin. — Zápisné jednou pro vždy Kčs 5.—. ~ Roční příspěvek Kčs 80.—, v čemž jest obsaženo předplatné na časopis »Rodokmen«, vycházející 4x ročně nejméně o 32 stranách. — Roční příspěvek Kčs 20.— pro členy, kteří si nepřejí časopisu. — Účet u Pošt. spořitelny Praha 502.760.

Vydavatelské družstvo Rodokmen v Praze

zapsané společensivo s ručením obmezeným, Praha I, Národní 25 n. (založeno 1945) jest družstvo ve smyslu zákona o společensivech z r. 1873. Jest spravováno týmiž činovníky jako »Svaz«, jehož jest sesterskou přidruženou korporací, opatřuje peněžní prostředky, spolupracuje se »Svazem« ve všech směrech a chystá vydávání publikací též z jiných oborů, než rodopis (např. numismatika, místopis, kulturní dějiny, vlastivěda atd.). — Zápisné Kčs 5.— jednou pro vždy. — Výše jednoho podílu, který zůstává majetkem upisovatele, Kčs 50.—. Upšati možno i více podílů. Účet u Pošt. spořitelny Praha 55560.

RODOKMEN

Ročník I. - číslo 1 - V Praze dne 1. srpna 1946

Časopis pro rodopis, znakování a ostatní pomocné vědy historické. — Nakladatel: Vydatelské družstvo »Rodokmen«, zapsané spol. s r. o. v spolupráci se »Svazem přátel rodopisu v Praze«. — Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegr. v Praze pod č. j. I A-7-2372-OB-46. — Dohledací poštovní úřad Praha 25.

Řídí redakční kruh. — Adresa redakce a zasílání recens. výtisků: Praha I., Bartolomějská 9 n. — Administrace: Praha I., Národní tř. 25. n. — Tiskne Emil Vychner, Praha-Břevnov 201. — Vychází 4x ročně. — Roční předplatné Kčs 80. — Před úřady odpovídá za redakci předseda družstva Karel Vyšín, Praha, Michle, Táboreská 160. n. Telefon 98-101. — Rukopisy se nevracejí. — Za obsah článků odpovídají autoři článků. — Otisk článků a obrázků dovolen jen se svolením vydavatele a s přesným udáním pramene.

Úvodem.

Nadšenou obětavostí mnohých vlastenecky zařízených členů Svazu ze všech částí republiky se podařilo zajistit finanční základnu »Rodokmenu«. Tak došlo k vydání tohoto prvního čísla. Odborníci i laici — každý v mezích své možnosti, připravenosti a schopnosti — si podávají ruce k vlasteneckému počinu, jehož smyslem je poznávat minulost národa poznáváním rodu, obce i celých krajů. Přední úlohou »Rodokmenu« je vychovávat čtenářstvo k vroucí lásce k vlasti hlavně bádáním o vlastním rodu a vyhledáváním v rodu těch jedinců, kteří svou prací, svým nadáním, svými činy měli nějaký vliv na ztvárnění duše národa a obrazu kraje. Kromě této činnosti si bude časopis všímat vynikajících jedinců vůbec. Budou to příspěvky k budoucímu novému syntetickému vykreslení národní minulosti, z níž se budeme učit, čerpat nadšení, odvahu, sílu k nápravě a ke všem občanským ctnostem. Třebaže nepřijímáme bezvýhradně axioma Viléma Diltheye »co člověk jest, ví jen z dějin«, přece chceme upozorňovat na nedoceněné ethické hodnoty historie.

Poznání rodu se děje sestavením a studiem rodokmenu. Je to práce zajímavá i poučná. Rodopisec s tlukoucím srdcem odhaluje pomalu a pracně řadu svých předchůdců rozmanitých vloh, společenského postavení, životních nezdarů a bolestí, ale i vítězných bojů a úspěchů. S úžasem vycítá z rodokmenu, byť i zlomkovitě a nejasně, osudy generací. Kolik to postav před námi v dlouhém řetězu živých souvislostí dýchalo vzduch toho území, jedlo plody této země, zde naplnovalo vůli

Prozřetelnosti a tvořilo předpoklady dnešního národního o Slovanstvu se opírajícího života! O Slovanstvo, které proně od kteréhokoli termínu jímž začíná lidská historie, vstupuje se svým celým strašlivým mocenským významem na scénu dějin jako rozhodný činitel ve vytváření osudu světa.

Haluze rodového kmene dávají v mysli oživati lidským bytostem, které se před námi probojovávaly až k tomuto poslednímu článku rodové souvislosti, kterou tvoříme my, účastníci utrpením i slávou ohromující přítomnosti. Kdo z těch předků, kteří žili velikou většinou na úrovni vykořisťovaných rabů, si mohl jen v té největší fantasií představiti průběh právě minulých let, této v úděsné hrůze lidského utrpení apokalyplické repliky války sedmileté? Ale kdo právě z nich si dovezl představit nesmírné povýšení člověka, které vzešlo z proudů krve prolité ve dvou posledních válkách? Jakými hřivnami přispívali vědomě či nevědomě všichni ti poutníci před námi k tomu, že jsme dospěli k metě této národní, státní a sociální skutečnosti? To jsou otázky, které jednak vedou rodopisce k jeho práci a jindy zase z jeho práce plynou. »Rodokmen« chce tuto práci podporovat, pro ni co nejvíce lidové vrstvy zaújmout a pro ni získávat. Nebude se postupem času uzavírat ani pomocným vědám historickým vůbec a nebude vylučovat nic, co s historií naší vlasti souvisí. Na rozdíl od ostatních historických časopisů to chce všechno podnikat s jistou životností, aby zasáhl svým úsilím co nejvíce vrstvy a postavil jejich patriotismus na základ co nej-

věcnější, opřený o naprosté a jasné vědomí domácího práva k této zemi pro práci, utrpení, vítězství, život a smrť předků. S nimi zůstáváme spojeni kontinuitou duchovní oživovanou právě vyvolávanými vzpomínkami na ně a sice konkretně v každém rodě nebo aspoň v rodech co nejpočetnějších.

»Rodokmen« má naději, že jeho úsilí bude požehnáno, neboť velmi mnoho prací kolem této edice bylo a ještě bude vykonáno jen z čirého idealismu.

Chceme věřit, že tato skutečnost bude časopisu nejlepší zárukou jeho prosperity. Kéž to čtenáři pochopí a pochopení projeví získáváním dalších členů našemu svazu.

Čeští rodopisci mají také velikou praktickou touhu, kterou přímo prospějí své vlasti. Slibují minulým nositelům svého jména, že zvednou štít svého rodu vysoko a ozdobí jej v mezích své možnosti z vůle Prozřetelnosti novými čestnými a co nejčetnějšími trofejemi úspěchů.

○ klenotu českého znaku.

Vlad. J. Sedlák (Litomyšl)

Psal se rok 1147, kdy se valilo uherskou nížinou ohromné vojsko, jehož oddíly rozlehlá pole a jeho loďstvu široký Dunaj sotva prý stačily. Toto vojsko, jež vedli dva králové, německý Konrád III. a francouzský Ludvík VII., byla tak zvaná druhá výprava křížová, uskutečněná na popud papeže Eugenia III. a hlásaná Bernardem z Clairvaux. Oba králové táhli společně až do Cařhradu, kde se jejich vojska rozdělila. Ludvík VII. postupoval nejprve po pobřeží Malé Asie a potom se plavil do Antiochie. Tu se jeho oddíly opět spojily s vojskem Konráda III., který se zprvu pokusil probíti Malou Asií, avšak když byl Turky poražen, vrátil se do Cařhradu a nastoupil další cestu po moři.¹⁾

Mezi těmi, kteří se účastnili druhé výpravy křížové, byl také český kníže Vladislav II. (1140—73), jenž provázel německého krále Konráda III. až do Malé Asie a pomáhal při nešťastném pokusu o průchod zemí Turků. Po krvavých bojích vrátil se do Cařhradu, kde byl několik dní hostem byzantského císaře Manuela, a potom nastoupil zpáteční cestu přes Rusko a Polsko do vlasti. Svatou zemi a Jeruzalem s Božím hrobem Vladislav nespatril.²⁾

Druhá výprava křížová má velký význam pro českou heraldiku, neboť na ní poznal Vladislav II. a s ním přední členové jeho družiny (základ budoucí vyšší šlechty) nové zařízení, které vzniklo před krátkým časem na západě Evropy, v Normandii a severní Francii, a odtud se rychle šířilo po vší Evropě, totiž znaky. Byla to znamení, vzniklá z praktické potřeby, zejména při rytířských hrách, když konická helma s nánosníkem byla vystřídána helmicí hrncovitou. V této helmici byla hlava rytíře úplně skryta, a proto bylo nutné nahraditi zakrytý obličej nějakým poznávacím znamením, malovaným na štít a pak i na jiné části

zbroje, a tak vznikly znaky, znamení zprvu jednotlivců a potom děděná s otce na syna, erby (= Erbe) v pravém slova smyslu. Tím se znaky lišily od vojenských odznaků Peršanů, Řeků i Římanů, které označovaly celek a v čase se měnily, a také od germánských i slovanských obrazců na štítech, které měly význam čistě dekorativní a rovněž byly proměnlivé.

Je velmi pravděpodobné, že Vladislav II. přijal na druhé výpravě křížové na svůj štít znamení orlice.³⁾ Tím naznačil svůj osobní lenní poměr k německému králi, nositeli staré císařské orlice římské, a postavil se tak po bok všech říšských knížat, kteří užívali znaku lenního pána, na př. vévodů lotrinských, falckrabí bavorských, vévodů rakouských, markrabí braniborských atd. Jen barvy rozlišovaly všechny orlice, česká byla černá na stříbrném štítu a šlehy jí z těla červené plaménky. Tohoto znaku užíval Vladislav II. jen necelých jedenáct let. Lze totiž věřit tak řečenému Dalimilovi, že nástupce Konráda III., německý král a římský císař Fridrich I., chtěje vyznamenati Vladislava II. za jeho statečnost u Milána r. 1157, »tehdy za orla černého da jmu o jednom ocasě lva bilého«.⁴⁾ Tento znak stříbrného lva ve skoku na červeném štítě byl udělen také proto, že současně byl Vladislav II. povyšen k důstojenství královskému, a neslušelo se, aby nadále nosil znamení lenní závislosti.

Královská koruna byla Vladislavovi propůjčena jen na čas života, a proto se jeho nástupci, mající jen hodnost knížecí, vrátili k staršímu znaku orlice v plameni. Teprve Přemysl I. počal opět užívat královského erbu lva, když byl r. 1198 koru-

¹⁾ E. Lavisse, Histoire de France illustrée. Tome III., 1ére partie (Paris 1911), str. 11 sq.
²⁾ V. Novotný, České dějiny. Díl I., část 2. (Praha 1913), str. 812 sq.

³⁾ Toto a následující podle práce prof. V. Vojtíška. K otázce erbu českého krále (Časopis Národního muzea, roč. CV., str. 49 sq.). Tato rozprava doplňuje starší práci téhož autora. Naše státní znaky (staré i nynější). ABC příručky pro každého, sv. 17. (Praha 1921).

⁴⁾ Prameny dějin českých, díl III. (Praha 1878), str. 98.

nován na českého krále. Na počátku jeho vlády byl také zdvojen ocas českého lva, což Dalimil vysvětluje obdarováním německým králem Otou II.: »Druhým ocasem obdaří lva bielého.⁵⁾ Od té doby byl dvouocasý lev ve skoku znakem českých králů a stal se také znakem přemyslovského státu, zatím co plamenná orlice zůstala znakem knížecím a byla od dob Přemysla Otakara I.⁶⁾ vkládána na štíť sv. Václava a obdržela odtud jméno svatováclavská. Král Jan Lucemburský udělil ji r. 1339 jako znak, uprázdněný vymřením Přemyslovců, biskupství tridentskému,⁷⁾ přesto však nevyšla v Čechách z užívání. Kronikář Beneš z Veitmile vypravuje k r. 1370, že knížata a králové čeští nosili odedávna »a quilibam nigram in flamma ignis et campo albo, que adhuc hodie sunt arma terre Bohemie.⁸⁾ Svatováclavská orlice žila dále a spojena s osobou patrona země České, sv. Václava, žije podnes.

O vzhledu knížecího znaku orlice v plameni nejlépe poučuje jeho nejstarší známé vymalování v passionálu svatojiřské abatyše Kunhytu z konce druhého desítiletí XIV. stol., kde se spatřuje stříbrný štít a na něm černá orlice se zlatou zbrojí a se zlatými jetelovými lístky na křídlech, jíž z obrysů těla vysehuje červené plaménky⁹⁾. Také královský znak stříbrného lva je několikrát vymalován ve starých kodexech, zdobených obratnými štětcími středověkých iluminátorů. Kromě toho je však velmi důležitý popis štítu Přemysla Otakara II. v německé básni o bitvě na Moravském poli, známé pod jménem »Die Böhmen Schlacht« a složené neznámým pěvcem odkudsi z dolního Porýní¹⁰⁾:

»Ei was der ander konink dū:
15 ûp orse heilt hei strides gar.
Van hermlín eins lewen war,
nam ich, ûp kelen dar gestracht;
und geink des adelaren macht
19 der lewe climmet unde streivit.«

(Hojo, byl tu druhý král: na bojovém koni, jak držel válečnou zbroj! Na kuních krčcích byl tam, jak jsem zjistil, rozložen lev z hermelínu; a přiměřeně své ušlechtilé síle lev skáče a se vrhá).

⁵⁾ Tamtéž, str. 165.

⁶⁾ Nejstarší známý doklad je na rubu mincové pečeti Přemysla Otakara I., užívané v letech 1224—30. Tu se spatřuje obraz sv. Václava, jenž sedě na trůně drží v pravici gonfanon a levicí se opírá o štít se znakem orlice. Srv. J. Čarek, O pečetech českých knížat a králů z rodu Přemyslova. Sborník příspěvků k dějinám hlav. města Prahy, díl VIII. (Praha 1938), str. 12 a tab. V.

⁷⁾ Regesta diplomatica Boh. et. Mor., pars IV., str. 282, č. 724. F. Hauptmann, Das Wappenrecht (Bonn 1896), str. 459.

⁸⁾ . . . »černou orlici v plameni a na bílému poli, která je podnes znakem země České. Prameny dějin českých, díl IV. (Praha 1884), str. 542.

⁹⁾ Ant. Matějček, Pasionál abatyše Kunhytu (Praha 1922), tab. I. Dějepis výtvarného umění v Čechách, díl I. Středověk (Praha 1931), str. 247.

¹⁰⁾ R. v. Liliencron, Die historischen Volkslieder der Deutschen vom 13. bis 16. Jahrhundert, Band I. (Leipzig 1865), str. 4—9.

Podle této zprávy český lev byl vykrajován z hermelínu a umísťován na štíť, potaženém kulinou. Není pochyby, že také plamenná orlice byla zhotovována podobným způsobem, nejspíše z černohnědé sobolini, kterážto kožišina nahrazovala ve středověku černou barvu. Toto tvrzení dokazují jetelové lístky, umístěné na křídlech orlice a upevňující vykrojený obrazec na štít.

Jsou-li dostatečné zprávy o obou erbech Přemyslovců, o knížecí plamenné orlici a o dvouocasém lvu královském ve skoku, nelze totéž říci o klenotu (plastické ozdobě na přilbě), který byl pro oba znaky týž, totiž černé křídlo orličí. Tento klenot, původem nepochyběně související se starým erbem plamenné orlice a vyznačující spojení obou přemyslovských znaků, vidí se po prvé na rubu majestátní pečeti Přemysla Otakara II., pořízené ke korunovaci na českého krále dne 25. prosince r. 1261 a doložené nejdříve na listině z 13. ledna r. 1262. Tu je král vyobrazen jako cválající jezdec v plné zbroji, jenž drží v pravé ruce gonfanon (podlouhlý a ornamenty zdobený praporec, vybíhající v několik pruhů), v levé ruce štít s erbem českého lva a na hlavě má kbelíkovou přilbu, ozdobenou klenotem orličího křídla.¹¹⁾ Po r. 1262 se spatřuje klenot orličího křídla na všech pozdějších pečetech Přemysla Otakara II. a je doložen také na pečeti královského města Kadaně, které užívalo znaku svého vrchního pána. Na této pečeti z r. 1274 spatřuje se ocimburéná zed' s věžovitou branou, doprovodenou dvěma postranními věžemi. Na obou postranních věžích jsou umístěny erby Přemyslovců, na pravé štítek s českým lvem a na levé štítek se svatováclavskou orlicí, k nimž naleží kbelíková helma s klenotem orličího křídla, vznášející se nad věžovitou branou.¹²⁾

Zdá se, že to byl skutečně až Přemysl Otakar II., jenž připojil k českému znaku ozdobný klenot. Na starších pečetech Přemyslovců, na pečetech Václava I. a Přemysla I., tento klenot se nespatřuje, třebaže panovníci jsou tu leckdy vyobrazeni v plné zbroji i s hrncovitou lebkou na hlavě.¹³⁾ Příkladu Přemysla Otakara II. následovala potom česká šlechta, na př. Záviš z Falkenštejna,¹⁴⁾ Smil z Lichtenburka, Beneš z Doupova i jiní, a tak lze i na jejich pečetech viděti teprve v této době nejrůznější klenoty.¹⁵⁾

Jestliže je o klenotech známé, že je to zařízení, které vzniklo koncem XII. stol. na západě Evropy (nejstarší známý doklad je na pečeti Balduina

¹¹⁾ Čarek, O pečetech Přemyslovců, str. 14 a 39.

¹²⁾ V. Vojtíšek, O pečetech a erbech měst pražských a jiných českých (Praha 1928), str. 21—22 a tab. IV. čís. 3.

¹³⁾ Srv. Čarek, O pečetech Přemyslovců, str. 10—13 a tab. č. III.

¹⁴⁾ A. Sedláček, Hrady a zámky, díl III. (Praha 1884), str. 12.

¹⁵⁾ M. Kolář, Nejstarší pečeti české šlechty až do roku 1500. Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1883 (Tábor 1883). Týž, Českomoravská heraldika (Praha 1901), str. 38.

z Flander z r. 1197) a nahradilo starší pomalovávání přilb, potom třeba souditi, že se klenoty u nás vžívají značně pozdě. Toto časové zpoždění zvláště vyniká při srovnání s předcházejícím vývojem. Od nejstarší známé zprávy o znaku z r. 1127, kdy byla slavena svatba Gottfrieda z Anjou s Matildou, dcerou anglického krále Jindřicha I. a vdovou po německém císaři Jindřichu V., na níž tchán pověsil svému zeti na krk štít se zlatým lvem,¹⁶⁾ do r. 1147, kdy Vladislav II. se pravděpodobně ozdobil na druhé výpravě křížové znamenem plamenné orlice, uplynulo pouhých dvacet let. Naproti tomu klenoty byly v Čechách za dvacet let po nejstarším známém dokladu, věc, ne-li neznámá, tedy alespoň neužívaná. Ani na jedné z dochovaných pečetí z 1. pol. XIII. věku, jak panovníků, tak šlechty, není hrncovitá přilbice ozdobena nějakým předmětem.

Tedy až Přemysl Otakar II. ozdobil svoji přilbu klenotem orličího křídla, a jeho syn a nástupce, Václav II., ještě polepšil tento klenot posázením zlatými lipovými lístky. Tato novota se neuplatnila na jeho pečetech, kde zůstal starý klenot,¹⁷⁾ zato však lze ji spatřit v Manessově kodexu písni z doby okolo r. 1300. Tu byl král Václav II. vyobrazen jako milovník německé dvorské poesie. Obklopen básnky, sedí na trůně, po jehož pravé straně je umístěn znak Čech a po levé znak Moravy. Český erb je tu vymalován jako červený štít se stříbrným lvem ve skoku, opatřeným černou zbrojí a zlatou korunkou. Na levém rohu štítu spočívá kbelíková helma s červenými fafrnochami (pokryvkami), nesoucí černé křídlo s dvěma řadami lipových lístků (8 + 7).¹⁸⁾

¹⁶⁾ D. L. Galbreath, Handbüchlein der Heraldik (Lausanne 1930), str. 132.

¹⁷⁾ Srv. Čarek, O pečetech Přemyslovců, str. 17—19 a tab. č. VLL—VIII.

¹⁸⁾ J. Šusta, Soumrak Přemyslovců a jejich dědiců (Novotného české dějiny, dílu II., část I., Praha 1935), tabulka.

Co byly tyto iistky, to lejlépe prozrazuje německý básník Heinrich von Friberg, narozený v Čechách a žijící v době krále Václava II. Tento básník popsal cestu do Paříže, již vykonal někdy v devadesátých letech XIII. stol. bohatý český pán, znamenitý rytíř a nejvyšší číšník českého krále, Jan z Michalovic. Z jeho básni uvádíme popsaní klenotu, který nesl Jan Michalovic na přilbě, když se objevil před dvorem francouzského krále a vyzýval jeho rytíře ke klání:¹⁹⁾

»Sín helm von brûnem stahel klár
115 gap liechten spiegelvarwen schín;
ein kranz prâlichen guldîn
glest ûf des helmes krône,
dar ìn gesteckt schône
vergulter gîres vederen vil,
120 dar an gehangen âne zil
von golde wunneclîch talier.
Der minnen zeichen, ein slogan,
clouc ob des gîres vedern
den man dâ sach vledern
125 gelidîn unde wol geworcht.«

(Jeho třptytíci se helma z lesklé ocele vrhala jasně paprsky zicadlových barev; vínek z drahocenného zlata se leskne na vrcholu přilby, kde je pečlivě upevněno mnoho pozlacencích supich per, na nichž visí pro potěšení očí nespočitatelné množství zlatých ozdubek. Znamení lásky, krásně pracovaný závoj ze žlutého hedvábí poletoval nad supími pery, a bylo vidět, jak se třepetá.)

Neméně zajímavý je také popis jeho štítu:

132 »Des schildes velt bezogen was
mit nûwen roten marderkeln,
sol ich die wârheit nich enheln,
sô tûn ich offenlichen schín,
daz dar ìn wîs hermelin
137 ein ginender lewe was gesnitien.«

(Pole štítu bylo potaženo novými, červenými kůnimi krčky; nemám-li zatajovati pravdu, tak veřejně zjevuji, že tu byla z bílého hermelínu vykrojena lvice s rozvavenou tlamou.)

¹⁹⁾ A. Kraus, Jan z Michalovic. Německá báseň třináctého věku (Praha-Hustopeč 1888). Pokračování.

Duchovní osoby zaměstnané při kostele sv. Michala v Praze I, a jejich stručné osudy.

Václav Bartùněk

Mezi nejpamátnější staroměstské svatyně náleží kostel sv. Michala, známý dnes chodcům, kteří kolem něho přecházejí z Michalské do Melantrichovy ulice, jako skladističky papírnické továrny. Toto skladističko se i nepouženému divákovi hlásí svou vyspěle barokní boční předsíní a boční stěnou s dlouhými, úpravami však již dělenými okny jako kostelní stavba. Komerčně industrializačními cíli zprofanované stavební dílo pravděpodobně Františka M. Kaňky¹⁾ je architektonickou vzpomínkou

¹⁾ Oldřich Stefan: Pražské kostely. Tabulka 101. Truhlaš. Catalogus cod. II. č. 1960? Imago ecclesiae s. Michaelis (Pragensis?) a. 1381.

na jeden z významných pražských kostelů, kterému dějiny přidělily v myšlenkovém kvasu předhusitské éry významnou úlohu. Kostel se svým okolím znovu převzal značně důležitou nábožensko-kulturní funkci v době protireformacní, kdy se stal působištěm nejprve italských a později domácích reholníků z rádu servitů při něm sídlících.

První zmínka o kostele sv. Michala se děje r. 1311; podle nezaručených zpráv byly k němu položeny základy již r. 1252 z odkazu Petra Berký z Dubé, velmistra rádu templářů. R. 1311 stál odevšad zastavěn mezi domy v náměstí a v ulici Juňosově, hlavní dveře vedly do úzké uličky na zá-

padě a na jižní straně byl položen hřbitov. Jeho farář jako pražský starousedlík je s děkanem od sv. Jiljí a převorem od sv. Tomáše jako rozsudí ve sporu o patronát nad týnským kostelem r. 1323.²⁾ Podle daru měšťana Konráda z Litoměřic »na dílo kostela sv. Michala« by se dalo soudit, že se v r. 1339 na něm něco opravovalo.³⁾ Fara se nacházela do r. 1364 v nynějším čp. 459-1 vlevo za domem u Mouřenínu. Na severní straně sousedil kostel s domem měšťana Purkarta z Aldenburku, který si v něm zřídil kapli »dílem skvostným a nákladným« s oknem do kostela.

Podací právo ke kostelu měli čestí králové a později Eliška, manželka krále Jana Lucemburského. Po její smrti daroval toto právo král Jan zderazskému klášteru, kterému je potvrdil 12. října r. 1335 papež Benedikt XII.⁴⁾ Kostel byl ve XIV. stol. bohatě nadán a měl několik oltářů s oltářnickými místy. Podací právo k témtoto oltářům vykonával společně s patrony svatomichalský farář; někdy oltářníky podával sám a při jiných se jejich dosazování dalo aspoň s jeho souhlasem. Jako o oltářích jiných větších kostelů, tak i o oltářích kostela sv. Michala se zachovalo mnoho zpráv v souvislosti s oltářníky, patrony oltářů a nadacemi, které jim odkažovali zbožní pražští měšťané.

Pozoruhodné je, že některé nadace zněly na zřízení dalších oltářů. Není však dokladů ani písemných, ani jiných, které by umožnily aspoň přibližnou představu o tom, jak byl kostel veliký a jaké byly vyhlídky na uskutečnění takových projektů fundátorů. Pravděpodobně ke stávajícím oltářům a jejich titulům připojovány místo zřizování nových jen žádané tituly. Tak připojeny v roce 1401 nejspíše k titulu sv. Kateřiny, která měla samostatný oltář, tituly sv. Antonína a českých patronů a nadace spojena s nadacemi přináležejícími témuž oltáři. Tím si také vysvětlíme, proč některý oltář měl více patronátních pánů.⁵⁾ Z oltářníků jsou, kromě mnoha jiných z konfiračních knih a soudních aktů pražské konsistoře, známi: Štěpán, který byl vyslýchán 5. dubna r. 1373 mistrem Borešem; oltářník Petr (Jenteš), zaměstnaný u oltáře Božího Těla, se zodpovídal téhož

²⁾ V. V. Tomek. Děj. m. Prahy I. 393.

³⁾ Ibid. II. 141, 168.

⁴⁾ Emler: Regesta IV. č. 218. Podle Tomka r. 1334. Děj. m. Prahy I. 388. 21. září r. 1348 žádal Jindřich, probošt zderazského kláštera, aby si směl dosazovat na svatomichalskou faru zástupného kněze, jemuž měl být vyhrazen k obživě náležitý příjem. Všechny ostatní farní příjmy měly připadnout po odstoupení nebo po smrti dosavadního faráře kláštera. Žádost odůvodňoval papež Kliment VI. tím, že celý klášter je značně vyčerpán pohostinností, udržováním budov, stavbami a jinými břemeny, takže bratří nemohou být opatřeni náležitě a nemohou néstti břemena z jejich činnosti plynoucí. Při tom odhadoval příjem fary na 40 hřiven stříbra. Fara byla klášteru skutečně inkorporována. (L. Klicman. Monumenta Vaticana I, č. 1024 s. 575).

⁵⁾ Liber erect. VI. str. 158. Více o tom: Dr. Joh. Schlenz: Das Kirchenpatronat in Böhmen. Praha 1928, s. 87.

roku z nedbalosti. Bylo mu vytýkáno, že opomenul sloužit 28 mší sv. Je pravděpodobné, že byl synem Mikuláše Jenteše, pražského rychtáře a pozdějšího královského podkomorí. V roce 1408 byl oltařníkem téhož oltáře Bernارد. Osadníci o svém kostelu pečovali poměrně štědře. R. 1364 zakoupili společně s farářem místo k vystavění nové fary a v roce 1386 založili nadaci na udržování světla ve věčné lampě.⁶⁾

Faráři tu bývali: Hermann (před r. 1311), Simon kolem r. 1311, Petr, kanovník vyšehradský (1319—23).⁷⁾ Jan z Velešína do r. 1361. 18. července r. 1377 se jednalo o znovuvysvěcení hřbitova. 23. téhož měsíce a roku byl kněz Jan, syn Jana z Velešína, snad kazatel při svatomichalském kostele, znova napomínán, aby provedl do 15 dnů na hřbitově smírný obřad. Od r. 1361 působil při kostele již farář Tomáš z Olomouce, který byl do Prahy jmenován králem Karlem IV. již 24. března r. 1360. Nastoupil však na svatomichalskou faru asi teprve následujícího roku 1361, protože visitační protokol z roku 1380 o něm výslovně praví, že tehdy při kostele působil devatenáct let.⁸⁾ Tomáš měl nějakou při se zderazským klášterem a jeho zástupcem v ní byl Jindřich. Soudil Přibylav, arciděkan Horšovský. Velmi významnou událostí v dějinách farnosti byla kanonická visitace podniknutá v roce 1380. Z ní poznáváme jména a funkce kněží přidělených farnímu kostelu a v některých případech i jejich diecesánní příslušnost. Sakristánem kostela byl Václav de Utwyna (Útvina na Milevsku?), dvě léta po vysvěcení; Jan z Cvikavy, kazatelem s osmiletou působností v městě, pražský diecesán a současně oltařník při oltáři Božího Těla; Mikuláš z Pacova, sedmnáct let po vysvěcení, oltařník oltáře sv. Kateřiny a prokurátor farní prebendy; kantorem kostela byl šest let po vysvěcení Simon z Ústí; Jan z Ústí n./Labem byl povinen čísti týdně čtyři mše svaté u oltáře Dvanácti apoštolů; knězem třicet let byl Oldřich de Frenstat (Frenštát?), oltařník oltáře sv. Doroty a Kateřiny; Jan de Gubyn, mísenský diecesán, měl povinnost čísti týdně čtyři mše sv. před mariánským oltářem; stejnou povinnost u téhož oltáře měl Štěpán z Opatovic, olomoucký diecesán v devatenáctém roce kněžství. Při visitaci

⁶⁾ Borový: Libri erect. II. 243. V roce 1390 založil v kostele oltář Nejsv. Trojice Jan Plaier, staroměstský konšel. O rok později oltář sv. Mikuláše. (V. V. Tomek. Děj. m. Prahy II. 478). Výčet oltářů i oltařníků má Tomek I. c. V. 184.

⁷⁾ V letech 1335—46 se ucházeli o faru V. Tausendmark, pozdější známý farář od sv. Havla, a farář Jakub, neboť farářské povinnosti dával nejmenovaný zákonitý svatomichalský farář, dílčí na studiích, vykonával asi zástupně. (J. Teige: Základy starého místopisu Pražského I. 734, č. 8—9). Podle Tomka administroval faru kněz Jakub »farář nějakého místa blízko Prahy«. (Děj. m. Prahy. T. 395, p. 16).

⁸⁾ Po jeho smrti měla fara již tehdy připadnout servitům, usazeným na Slupi. Žádal o to papež Urban V. r. 1366 Karel IV. Papež s touto propozicí Otce vlasti souhlasil, ale k jejímu uskutečnění nedošlo. (Helmling. Mitteil. für d. G. d. D. 50, 118).

vypověděl, že se na osadě zdržuje Dominik, řezník, který žije s pátem manželkou, jsa s ní církevně oddán(!), ačkoliv ostatní ženy žijí. Byl farním osadníkem svatohašťalským. Jan de Zeiberg byl diecesánem z Kolína nad Rýnem, jeho funkce při kostele není udána. Vypovídal v záležitosti odkazu domu, stojícího v osadě sv. Valentina. Diákem a současně studujícím práv byl Václav Jan Neglín, osadník svatomichalský, který byl také vizitátorovi představen. Farář Tomáš odpověděl na dotazy ohledně veřejných hříšníků v tom smyslu, že se v jeho osadě zdržoval jakýsi lichvář Prokop Wassermann⁹⁾, který se však ze strachu před trestem vystěhoval. Za veřejně známého cizoložníka označil Jakuba, apatykáře. Poměry ve správě zádušního majetku byly celkem urovnány, až na případ Petra Harera, který u sebe zadrzoval ornát, darovaný svatomichalskému kostelu jeho otcem Peškem.¹⁰⁾ R. 1381 byl na popud faráře Tomáše citován Hynek, plebán v Hradci. Následujícího roku vyznal Hensl ze Stříbra, že faráři Tomášovi dluhuje 10 zl. Sliboval je zaplatiti do svatodušních svátků. Farář Tomáš napsal poslední vůli 2. září r. 1390 nejspíše těsně před smrtí. K ní byl připojen seznam jeho knih.¹¹⁾

Od 12. září r. 1390 až do roku 1406 byl u sv. Michala farářem Bernard, zderazský křížovník.¹²⁾ Za něho se konaly na faře schůzky universitních mistrů, kterých se účastňoval také Jan Hus, častý svatomichalský kazatel. Ten míval na faře u sv. Michala již r. 1399 disputace s některými mistry, v nichž hájil Viklefa. Při této rozhovorech byval také Jan Protiva z Nové Vsi, kazatel betlemský od r. 1391 a později farář u sv. Klimenta na Poříčí. Když byl Hus r. 1400 vysvěcen na kněze, kázal občas až do r. 1402 v kostele sv. Michala. Farář Bernard s Husem sice ve všem nesouhlasil, takže ho Hus jednou nazval »největším slova Božího nepřítelem«, přesto však ho zval do kostela sv. Michala na kázání a k důvěrným, někdy do vásnivých debat přecházejících rozpravám na faře. Některé řeči, které Hus při této příležitosti pronesl, Jan Protiva napsal a předložil je ke zkoumání arcibiskupovi Zbyňkovi. Později jich užil proti Husovi i v Kostnici. Když zemřel farář Bernard, stal se jeho nástupcem Husův přívrženec mistr Křišťan z Prachatic (1406–39). Protože 15. III. v roce 1411 neprohlásil ve svém kostele na Husa klatbu, vyřčenou na něho pro nestání v Bo-

⁹⁾ Jeho synové Zikmund a Marek věnovali asi v r. 1394 za spásu jeho duše 98 grošů ročního úroku oltářníkovi při oltáři sv. apoštola Petra a Pavla v téžme kostele (Teige. Základy I. 737).

¹⁰⁾ Teige. Základy I. 734.

¹¹⁾ Dr. A. Podlaha. Catalogus codicum manu script. Cod. XCII. 231. Jednalo se o sbírku knih na tu dobu vzácnou. Speculum Guilielmi si farář Tomáš cenil na 40 zl., Decretum na 10 kop. a jiné hlavně právnické knihy 36, 13, 3 kopy pražs. gr. (F. Tadra: Kancléře i písáři v zem. českých. Praha 1892, 292). V té příčině patřil Tomáš mezi nejkulturnější postavy Čech.

¹²⁾ Lib. conf. V. 30.

logni, byl r. 1412 zvolen od mistrů Husovi nakloněných za rektora university. Zamíření tento tehdy tak významný církevní trest se odvážil ještě jen farář u sv. Benedikta.

R. 1412 se konaly v záležitosti papežských odpustků časté schůze mistrů, bakalářů a studentů na faře u sv. Michala. Tam se také vyslovil odmítavě proti instrukcím děkana Tiema Štěpán Páleč. Následujícího roku 1413 byla sem, z rozkazu krále Václava IV., svolána komise, která měla za úkol odstraniti náboženské sváry. Z jejího usnesení byli z Prahy vypověděni: Stanislav a Petr ze Znojma, Štěpán Páleč a Jan Eliášův. Dne 17. července r. 1413 sešli se duchovní a lid ze Starého města ve svatomichalském kostele a ubírali se ve slavném průvodu ke slavnosti nastolení arcibiskupa Konráda z Vechty.¹³⁾

Utrakovisté

Kostel sv. Michala byl mezi těmi farními svatyněmi, v nichž se začala hned r. 1414 podávat svátost Oltářní podobojí a spolu s kostely sv. Mikuláše, sv. Martina a sv. Vojtěcha v Jirchářích počítán ke svatyním vysloveně husitským.¹⁴⁾ Tehdáž v něm často kázával mistr Jakoubek ze Stříbra. Když se Hus odebral do Kostnice, jel tam za ním svatomichalský farář Křišťan a vymohl si 4. března r. 1415 k němu přístup. Když se o tom dověděl Michal de Causis, vystoupil proti Křišťanovi 30 články. Křišťan byl potom uvězněn, ale na přímluvu císaře Zikmunda zase propuštěn a odejel z Kostnice do Prahy již 18. března r. 1415. Zamýšlel se vzdáti svatomichalské fary, třebaže mu to Hus vymlouval listem psaným ze žaláře. Když odpor proti církvi dále rostl a fanatičtí Táborci si počínali výstředně, vystoupil Křišťan rozhodně proti nim. Káral Václava Korandu a sblížil se tehdy i s katolickým mistrem Štěpánem z Pálče. Vášnivý Koranda se mu za to zle vymstil. Když přišel 10. listopadu r. 1419 po pověstném táboru u Křížků do Prahy, spojili se Táborci, jeho přívřenci, s pražskou spodinou, která vzala kostely útokem. Zvlášť veliké škody byly tehdy způsobeny v kostele sv. Michala. Před bitvou na Vítkově 15. července r. 1420 vjel Koranda na koni do kostela sv. Michala, ač byla právě vystavena Nejsvětější Svátost. Rozkázal vynéstí všechn kostelní nábytek a použíti jej na dělání srubů na Vítkově. Také posvátné obrazy, nádoby a schránky na sv. ostatky byly při této příležitosti v kostele zničeny.¹⁵⁾ Táborští kněží veřejně tupili mistra Křišťana.

¹³⁾ V. V. Tomek I. c. III. 435sq.

¹⁴⁾ Prameny dějin českých. V. s. 330.

¹⁵⁾ Prameny dějin českých č. V. s. 520. Jaký byl osud věcí a co bylo příčinou loupení, o tom praví Vavřinec, horlivý kališník, dále: »Sed finis facti docuit quod non pro muniendo castello, sed pro sua mala et perversa voluntate complenda opus illud perfecit (Coranda), quia pauci valde asseres in monem sunt delati sed omnes quasi ad S. Ambrosium a sororibus Thaboriensium sunt exustic.

Po Konradovi jej pronásledoval nejvíce Jan Želivský. R. 1421 pošval své přívřenice mezi konšely tak, že mu dovolili Křišťana z fary vypudit.¹⁶⁾ Ten si potom stěžoval konšelům na Želivského, konšelé oba konfrontovali 8. listopadu r. 1421 a snažili se je smířiti. Následujícího dne podnikli stoupenci Želivského v neděli odpoledne po kázání útok na Křišťana a ostatní kněze svato-michalského kostela. Několik set výtržníků obstoupilo faru a kostel a žádalo, aby byl Křišťan hned utopen a kostel rozbořen. Byli však nuceni od svých úmyslů upustit, byvše nepochybňě od osadníků rozehnáni. Z návodu Želivského dosadili konšelé proti věli Křišťanově ke kostelu sv. Michala kazatele Viléma, který svými každodenními kázáními způsobil více zla než dobra.¹⁷⁾ Nezůstal tu však dlouho, neboť Želivský byl již 9. března r. 1422 sňat a Křišťan tak zbaven svého úhlavního nepřítele. Mistr Křišťan se vůbec po návratu z Kostnice mírnil. Byl kromě mistra Příbrama předním mužem té strany kališníků, která se od katolické církve nejméně odchylovala.¹⁸⁾

Protó byl r. 1426 při Zikmundovi Koributovičovi, když se jednalo o smír s Církví. Po vítězství strany Jana Rokycany byl zato s Příbramem, Prokopem z Plzně a Petrem Mladenovicem jat 17. dubna r. 1427, uvězněn a s ostatními vypovězen z Prahy. Po dvouletém vyhnanství se vrátil Křišťan na faru do Prahy a pracoval pro smíření s Církví. Jeho vážnost rostla. V letech 1434 a 1437 byl rektorem university, r. 1434 se zúčastnil v Chebu schůze s basilejskými legáty a dočkal se

¹⁶⁾ Pohnul je k tomu demagogickou proti Křišťanovi osobně zahrocenou řečí: »Hle, již vy světští jste nyní srovnáni a za jeden člověk; chcete-li, aby chom byli i my, duchovní, sjednoceni a nedělí lidu, potřebí jest, abyste vypověděli mistra Křišťana a kněží jeho z kostela sv. Michala, poněvadž se nechce srovnati s námi v rádech, nýbrž pořád ještě zachovává ony šalby. Chcete-li, aby ke kostelu tomu byly dosazeni jiní kněží?« »Tak, tak!« volali hned všichni tovaryši jeho, i uloženo jemu a mistru Jakoubkovi, aby jiné kněží dosadili k tomu kostelu. (V. V. Tomek. Dějiny m. Prahy IV. 184—5).

Za nepřítomnosti Želivského, který se vypravil v červenci r. 1421 s vojskem do severních Čech, kde zničil klášter v Doksanech a později cisterciácký klášter v Oseku, propukl proti radikálním změnám v městské správě i ve věcech náboženských odpor vedený hlavně ženami. Ty protestovaly u konšelů proti násilí, jehož se stoupenci Želivského dopouštěli na kněžích u sv. Mikuláše, u sv. Petra na Poříčí i právě u sv. Michala. (V. V. Tomek. Ibid. 191). Mezi vynikající osadníky nálezel Petr Zmrzlík ze Svojšina, nejvyšší mincmistr. Roku 1421 jej v kostele pochoval jeho osobní přítel farář Křišťan z Prachatic. (Ruth. Kronika král. Prahy. 364).

¹⁷⁾ Prameny českých dějin č. V. s. 389. V. V. Tomek. I. c. IV. 215.

¹⁸⁾ Světil docela i popel k obřadu obvyklému na Popeleční středu 25. února r. 1422. Vynechat obřad chtěl jen po obdržení dispense, kterou mu měl udělit arcibiskup Konrád. Konšelé prý o takové dovolení arcibiskupovi, tehdy dlíčimu v Roudnici, psali. (V. V. Tomek. I. c. IV. 235, 360).

také slavnostního prohlášení kompaktát. Potom byl i kostel sv. Michala 29. září r. 1436 od biskupa Filiberta znova vysvěcen. 6. října t. r. posvětil Fi-libert v kostele nejmenovaný oltář a udílel v něm biřmování; konečně 21. října vysvětil také místní hřbitov. K sestárlému Křišťanovi se obraceli všichni smířlivější kališníci a zvolili ho proti věli Rokycany za administrátora konsistoře a strany podobojojí. V tomto úřadě ho r. 1438 potvrdil král Albrecht. Svůj pohnutý život, ve kterém se obráží skoro celé husitské hnútí, skončil mistr Křišťan z Prachatic ve věku 71 let 5. září r. 1439. Mile nás dojímá, jak se snažil odčiniti neblahé následky náboženských bludů a bouří, které v Čechách natropily tolik zlého. Proslavil se i jako hvězdář a matematik.¹⁹⁾ Jeho nástupcem na faře u sv. Michala se stal mistr Petr Mladenovic (1439—51). Byl r. 1420—21 kazatelem u sv. Michala, vystupoval rázně proti Táborům, disputoval r. 1420 s jejich kněžími, r. 1426 měl hodnost děkana fakulty svobodných umění a sdílel r. 1427 s Křišťanem vyhnanství. R. 1438 byl zvolen za rektora Karlovy university a r. 1447 jmenován členem poselstva do Říma k papeži Eugenovi IV. v záležitosti potvrzení kompaktát a ustanovení Rokycany arcibiskupem. Rok na to se Mladenovic pohádal v Praze s kardinálem Karvajalem tak, že týž ujel z Čech, obávaje se hněvu kališníků. Mladenovic se stal administrátorem kališnické konsistoře a zemřel 7. února r. 1451. Oba mužové, Křišťan z Prachatic a Petr Mladenovic, požadovali jenom přijímání nej. Svátosti pod obojí způsobou, jinak nechtěli v katolické dogmatice ničeho měnit. Odpírali všemu novotářství, zejména podávání Svátoři oltářní nedospělým dítkám, v čemž si liboval zvláště Rokycana.²⁰⁾

Kostel sv. Michala zůstal i nadále v rukou kališníků a byl jedním z jejich předních kostelů na Starém městě. Jeho faráři bývali členy konsistoře a mívali po dvou kaplanech. Kolem r. 1473 byl při něm farářem muž blíže neznámý, ale učený, který zanechal po sobě mnoho knih. Poručil, aby po jeho smrti byly prodány »na pokrm chudých«. Když r. 1480 vycházeli farní duchovní na den sv. Marka z kostela sv. Michala v průvodu, při němž neseno i Tělo Páně, byli tak neopatrní, že jim Eucharistie vypadla z monstrance. Kaplanem byl tehdy Jakub z Briestie (Brestu) v Polsce. Ten věnoval 24. prosince r. 1480 »biblí svůj na papíře benátském vydavený i knihy Adamovi, Poláku, krajenu svému, tak však, jestliže by v víře a pravdě boží pod obojím způsobem přijímaje, jako prve ještě trval a nalezen byl«.²¹⁾

Následoval farář: Václav, člen konsistoře (1520), Pavel, který byl 10. srpna r. 1524 vypověden od konšelů z Prahy a s ním »i jiných víc, jichžto zádná vina jiná nebyla, než že jsou poctivě

¹⁹⁾ Dr. Č. Zíbrt. Bibliografie české historie, III. 1. č. 405—416.

živi byli«.²² Jan, za něhož snad došlo ke skandálnímu výstupu při procesí, jehož se řemeslnické pořádky účastnily »v perkytích« (1126). R. 1529 byl u sv. Michala ve Starém městě kaplanem kněz Matouš. Toho roku obeslal ke konsistoři kněze Václava ze Slovan, který o něm kdesi tvrdil, že prý býval před dosažením kaplanského místa kantem. Václav konečně prohlásil: »Jestliže kněz Matouš jest knězem, já od něho kněžství neodnímám«. Bohuslav býval také členem konsistoře (1534). Měl kaplana Tomáše, který prosil konsistoř, aby mu »nějaké místo dali a farou opatřili«. Odpověděli mu, že tak chtejí rádi učiniti, měl jen vyčkat a žádnému patronovi se nezavazovati.²³ Pavel, člen konsistoře (1539). Matěj Borovinus, bakalář, který byl ke sv. Michalu přeložen na žádost osadních od sv. Valentina od času sv. Jiří r. 1540. Dionisius (Diviš), bakalář a člen konsistoře (1542). Z poslední výle, kterou napsal farář Diviš v sobotu po sv. Bartoloměji r. 1542, se vycítá, že odkažal na hotovosti něco přes 600 kop příslušníkům

²⁰) V roce 1450 žil při kostele sv. Michala kněz Havel z Chlumce. V poslední výli, kterou napsal 27. ledna téhož roku, odkažal kostelu »korúhey velikú«, poměrně malý legát ve srovnání s ostatními, určenými pražským kostelům u sv. Martina, u sv. Michala v Opatovicích, u sv. Vojtěcha a Jiljí. (Teige. Základy I. 741). V té době jsou zaznamenány zajímavé dary kostelu z výnosu vinic, rozložených v pražském okolí. Kostelu sv. Michala jsou odkažovány: r. 1465 jedna tuna vína z vinice Štěpánkovské pod Košířemi, r. 1488 něco platu z vinice Srámkovské za Šibeníční horou na cestě k Olšanům, r. 1491 na Oslovce u Košíř a r. 1492 na Konstanci. Na sklonku XVI. stol. měl kostel z vinic příjmu celkem 3 kopy 43 gr. Známý pražský současný mecenáš, Jan Reček, který založil i kolej po něm nazvanou, odkažal v poslední výli v první pol. XV. stol. každému z kněží u sv. Michala po 10 zl. uheršských a jednoho vepře krmného. (V. V. Tomek. Děj. m. Prahy IX. 11, 115, 119). Stejně obětavě pečovali věřící i o vnitřní výzdobu svatyně. Po smrti krále Václava r. 1419 utrpěl kostel sv. Michala mnohem větší zpustošení oltářů a obrazů než jiné pražské svatyně. Poměrně brzy se však přihlásili dobrodinci, kteří velkomyslně napravovali tyto škody. R. 1441 založil nově Jan z Kunvaldu oltář sv. Tomáše v kapli zvané Časlavské a nadal k němu oltářníka. Časem povstala nadání k oltáři Panny Marie (r. 1452), k oltáři Rozeslání apoštola (r. 1470) a snad i k oltáři Dušiček. (V. V. Tomek. Děj. m. Prahy VIII. 100, 101). Fundace byly vloženy původně na statcích ve Vtelné a v Klecanech. Příbuzní fundatorovi je přivedli na vesnici Skalsko v kraji mladoboleslavském. (Ibid. s. 458, IX. 120). Na odkazu Jindřicha Vyhnanského z Doloplaz r. 1494, který pozůstával z pěti postavů sukna participoval s ostatními čtyřmi pražskými kostely i kostelu svatomichalský. Sukno mělo být rozděleno mezi chudé. (Ibid. IV. 188). O faráři z r. 1473 viz Z. Winter. Život církevní 680.

²¹) Teige. Základy I. 743. Stalo se tak nejspíše za faráře Václava z Třebska. (Tomek. Děj. m. Prahy X. 38, 222). Za něho snad také uděloval v kostele nižší svěcení a biřmování biskup Filip Sidonský.

²²) Prameny česk. dějin VI. 62. Winter l. c. 938.

²³) Patrně za něho zakoupili starší osadní jménem vši osady kostela sv. Michala r. 1536 k témuž záduši ves Skalsko od Jana Hrzána z Harasova za půl deváta sta kopy grošů pražs. (Teige. Základy I. 744).

přibuzenstva, hospodyn a známým knězím. Kožichy vlastnil čtyři: »veliký liščí«, »menší podbříškový«, »votáhlej hřbetovej«, »malej votáhlej«. Cennější kusy nádobí, »číšku stříbrnú«, »koflík velký s kamením«, odkázal knězim, 12 lžic »s stříbrnými držadly« dostala Dorota, dcera jeho bratra, »páter korálový« kněz Martin. Diviš býval před příchodem do Prahy patrně duchovním správcem na Mělnice, protože měl v zástavě od Václava Škody na dlužných 12 kop »stříbrný pás s retízkem a jablkem«. Také pekař Martin Hlava z Mělníka mu dluhoval 13 kop. Obnosy měl vypomínat kněz Martin. Kromě několika kusů cínového nádobí, »šatů chodících, roucha vinutého i plátna, šatů ložních a trojích sukní«, vypočítává kšeft z knih odkázaných knězi Martinovi Oekolampadii tria volumina super prophetas majores. Měl tedy kněz Dionisius většinou svůj majetek uložen v penězích.²⁴

Jan Nigeler, konsistorian (1545). Pavel, za něhož dostali michalští faráři královské privilegium kopati poklady na majetku klášteru zbraslavského a břevnovského. Podle jednání před konsistoří je v r. 1547–48, zdejším farářem mistr Felix. 17. ledna r. 1548 mu odkažal kněz Jiří Brodský 2 zl. uh. Měl kaplana Jana. Snad po něm uveden k sv. Michalu Jan Hymenus (1550–53). V konsistoriích zasedáních se dal použít jako ručitel, v září r. 1550 dostal od Jana Potáčka, faráře v Úhonicích, odkažem »všechny sermóny«. V nemoci byl ošetřován na faře u sv. Havla od kněze Pavla. Tam také napsal v dubnu r. 1553 svůj kšeft.²⁵ Matěj (1555), jemuž byl přidělen za kaplana na 6 let Vít Rubenský.²⁶ Od patrona oltáře Nejsv. Trojice v kostele svatomichalském byl ustřanoven r. 1556 k témuž oltářníkovi Havel Gelatus. Později mu však farář bránil sloužit a Gelatus se stížně obrátil k samému císaři.²⁷

13. listopadu r. 1564 žádali osadní od sv. Mikuláše, aby jim konsistoř podala za faráře Jiříka, na ten čas benešovského děkana. Bylo těžko vyhověti, protože o něho současně žádali i osadní od Matky Boží na Louži. Jiří Benešovský byl ochoten jít ke sv. Michalu, kde zatím působil kaplan, ale »pán jeho propustiti nechce«. V únoru následujícího roku byl farářem u sv. Michala kněz Jan Mesticus. Proti němu byla podána záhy ke konsistoři stížnost, že se v učení a obřadech odchyluje, rouhavě a potupně káže. Byl dán ještě s farářem od sv. Mikuláše z rozkazu arciknížete Ferdinanda do arcibiskupského vězení.

V nouzi o nového faráře se obrátila konsistoř

²⁴) Arc. archiv B 2/13 b s. 185. Acta cons. sub utraque 1539–55. Kopie.

²⁵) Arc. arch. B 2/13 b, 297, 314, 396, 416, 527.

²⁶) K. Borový. Jednání konsist. podobojí I. 1460. 327. Borovinus dostal 8. října 1540 za kaplana Václava z Ml. Boleslavu vysvěceného se sedmi jinými v Itali. (Borový ibid. I. 162). 30. července 1540 se přimlouval s farářem Janem od sv. Jiljí za vyslání nových kanidátů kněžství »do Vlach«. (Arc. arch. B. 2/13 b).

²⁷) Teige, Základy I. 744.

30. března r. 1565 do Nové Lysé, kde kněz Matouš měl spory s obcí. Matouš se stal skutečně u sv. Michala farářem. Již po dvouměsíčním působení v Praze ho konsistoř musila upozorňovat, aby »oděvu užíval kněžského«. Vymlouval se, »že nemá peněz, zač sobě kupit«. Nedostatek byl asi veliký, protože v listopadu chtěl opustit osadu. Farníci žádali konsistoř, »že sú sobě osobu jeho oblíbili a kdyby věděli, že mu ubližováno bylo, že by to napraviti chtěli«.²⁸⁾ Matouš, příjmí Jeptiška, chtěl opětovně opustit svatomichalskou faru 1. března r. 1566. Zápis o převodu majetku z roku 1574 nám dovoluje pronést úsudek, že tehdy u sv. Michala kněz příjmí Jeptiška už nebyl. Jeho nástupcem, ačkoli to při tehdejším rychlém střídání benefičiátů není možno tvrdit s naprostou bezpečností, byl nejspíše Šimon Kouřimský, který tehdy prodal svůj dům na rohu ulic Květonské a Jámy krejčímu Janu Kulhánkovi.²⁹⁾ K roku 1579 vyjednávali osadní s Janem Táborštým, farářem v Dřevčicích. Slíbil, ale ke stanovenému termínu sv. Jiří »nedosedl«. V roce 1580 vyjednávali zase s Jiříkem, farářem v Jesenici.³⁰⁾ Až do roku 1584 byl svatomichalským farářem kněz Jindřich, známý jen z popisu stručného pozůstalostního inventáru. Knih zanechal asi 74 svazky a soupis je uvádí jen podle formátu »in kvarto čtvery, in oktavo sedmery«, kromě biblické konkordance.³¹⁾ Další farář Marek Holíčský byl pro vysoký věk v kostelní službě nemožný. Měl být propuštěn, ale věřící se za něho přimlouvali a podrželi ho i proti vůli samotného císaře Rudolfa II. Ve své tísni se Holíčský, »starej i pracovitej kněz«, utekl asi r. 1585 prosebným přípisem k arcibiskupovi. Líčil své zásluhy jakožto »pracující v slovu božím od čtyřmecíta let, nyní pak jsa nedostatkem třesení těla obtížený, takže s velikou těžkostí posluhování církevní výkonává«. Žaloval arcibiskupovi na administrátora, který prý ho »z fary vyhání, dekrety na něho jedná, chtí ho na hlavu (úplně) zkaziti«. »I to smí suplikovati«, píše, »že po Božím Těle nohama tlapám, sa starej a ta všecka zlost administrátora je za tou přičinou, že sem mu daru, sa kněz chudej, odkud

²⁸⁾ Teige, Základy I. 745. Kolem r. 1575 měli u sv. Michala proti vůli konsistoře kněze Valentina Horovského, »faráře ženatého«. (Z. Winter. Život círk. 363).

²⁹⁾ J. Pažout. Jednání a dopisy konsist. podoboří. Praha 1906. S. 165, 166, 192, 307.

³⁰⁾ Arc. arch. B 2/13 b 22, 97, a.

³¹⁾ Farář Jindřich holdoval podle všeho více loň studiu. Zanechal po sobě 11 zajíčích koží, ručnice, toulec a tesák. Pro zajímavost možno z jeho šatníku a prádelníku jmenovati kusy, které z dnešního slovníku i užívání již vymizely, »kožich feršatovej dlouhéj liškami podšitej, mantlík králíkovej harasem pošitej, sukně černá soukená, jinak reverenda, kaftan soukenej starej, dvoje punčochy, jedny vázaný, druhý krátký kožený, harckap plátěný, patoch do lázně, plundry plátěný, polštář kožený«. (Teige, Základy I. 745). Podle Wintra byly knihy nalezeny ve skříni (22 sv.) a ve dvou truhách (48 sv.) (Wintr Z. c. 682).

dáti neměl«. Prosil arcibiskupa za přímluvu u císaře, aby mu dal »kaplu Betlémskou«, v níž by »svůj život v kázání slova Božího dokonati mohl«.³²⁾ Také jeho pravděpodobný nástupce Johanides Sviscerus Chocenský z Borovnice nebyl schopný duchovním správcem, jsa v roce 1598 »v nedostatku zdraví svýho téměř již od roku postavenej«. Zdálo se mu, že i při své nemoci zahrání pro sebe beneficium, když mu arcibiskup vysvětí studenta, kterého měl k službám v kostele i v domácnosti, »Zikmunda, od rodičův poctivých zplozenýho a sobě poručenýho, kterýž v tom se pronesl, že by v ouřad sv. kněžství vstoupiti měnil«.³³⁾

3. ledna r. 1607 se u sv. Michala, jako farář uvádí Isaiáš Kamil Vodňanský, který odtud odešel do Pelhřimova. Po něm se stal správcem fary téhož roku sám administrátor konsistoře podoboří Zikmund Crinitus Stříbrský. 22. července toho roku měl vyřizovati konfirmaci neposlušného kněze Jana Lociky, který se větřel bez církevního svolení na sousední faru ke sv. Mikuláši na Starém městě Pražském. Locika měl za sebou osadníky, kteří vyhrožovali, že se dolejší konsistoří neboudou spravovati, nepotvrdí-li ho k nim za faráře. Konsistoř si na něho posléze stěžovala k defensorům. Z michalské fary vyslal Crinitus jako administrátor farářům boleslavského děkanátu otevřený list 2. září r. 1617, kterým oznamoval visitaci na 13. téhož měsíce. Crinitus úradoval jako administrátor u sv. Michala ještě v dubnu r. 1618.³⁴⁾ V roce 1612 nastala v duchovní správě svatomichalské farnosti patrně změna aspoň dočasná, protože v té době se jako farář uvádí opět Isaiáš Kamil Vodňanský, kterého chtěla právě konsistoř předispakovat do Lochovic. Tehdy on, »poněvadž s pány osadními svými dobře spokojen jest«, toto jmenování odmítl. Nicméně již počátkem ledna faru znova opustil a na jeho místo potvrzen Bartoloměj Martinides Pražský. Nevytrval ani plný rok, protože 4. ledna r. 1614 konsistoř potvrdila »starším, úředníkům i vši osadě sv. Michala archanjela v Starém městě Pražském« Vavřince Vervecia, dosavadního faráře ve Zvolenovsi³⁵⁾. Do roku 1621 býval farářem Matěj Janda z Čechtic. Po vypovědění odešel do Budýšína, pak do Drážďan a posléze do Perny. R. 1631 se navrátil na krátko s Arnimovým vojskem do Prahy. Publikoval několik kázání a náboženských traktátů. Janda byl posledním nekatolickým správcem kostela.

³²⁾ Teige, Základy I. 745. V té době bylo svatomichalské zádušní majetné, ale spravovalo se všelijak, jak lze souditi z upomínek pozůstalosti jeho správce kupce Nettera. Vypůjčil si z něho 1087 kop. (Z. Winter. Život círk. 537. O knězi Markovi s. 594).

³³⁾ Ibid. 747. Podle Tomka byl před ním Tomáš Soběslavský v r. 1594 (Děj. m. Prahy XII. 364).

³⁴⁾ F. Tischer. Dopisy konsistoře podoboří z let 1610–19. S. 454, 455, 473.

³⁵⁾ F. Tischer. Dopisy konsistoře podoboří z let 1610–19 S. 175. J. Jireček, Rukověť I. 309.

Konečně roku 1624 svěřil arcibiskup Harrach kromě jiných i kostel sv. Michala s farou karmelitánovi Zikmundu Kdovskému, který v něm občasné sloužil bohoslužby až do roku 1627. 28. května r. 1627 daroval císař Ferdinand II. kostel i faru servitům, vrátil jim před tím r. 1626 jejich bývalý, té doby však zpustlý, klášter na Trávníčku. Současně jim vrátil statky Skalsko a Kováneč, kde byl také kostel, k němuž si servité ustanovili někdy v prosinci r. 1627 řádného katolického faráře. Dodatečně prosili kardinála za přímluvu u hraběnce de Fours, aby jim vrátila liturgické předměty kovaneckého kostela, které měla do té doby u sebe v úschově.³⁶⁾ V téže době dovolil císař generálnímu vikáři řádu servitů P. Sosteneu Odonovi Alexandrinovi, aby si servité vystavěli na Bílé Hoře klášter, na jehož stavbu si sebrali 16.816 zl. almužny. Dne 25. dubna r. 1628 položil tam sám císař základní kámen k budoucímu klášteru. Servitům se však místo brzy zneplnilo, protože bylo odlehle a mělo nedostatek vody. Ani stavbu nedokončili a odstěhovali se zpět do kláštera sv. Michala na Starém Městě. R. 1673 prodal nehotové budovy na Bílé Hoře Maximiliánovi Valentinu hr. z Martinic.³⁷⁾

Prvním převorem a spolu farářem u sv. Michala byl servita P. Cherubin Daleus (ODale) rodem z Irská, z kláštera v Innspruku, který převzal řízení fary nejspíše po P. Archangelovi Benivienim z Tyrol.³⁸⁾ Za vojenských událostí 15. listopadu r. 1631 uprchli servitů ze svého kláštera u sv. Michala i z Prahy. Dva z nich, kněží irské národnosti, byli na útěku od protestantských vojáků zavražděni. V té době administroval faru týnský farář Jan Petr Čechiades. Po uklidnění se vrátili servitů zpět. Jako první z nich přišel do Prahy Jan Baptistista, který se domáhal u konsistoře vydání zápisů o klášterním majetku. V žádosti posланé arcibiskupskému úřadu 9. srpna r. 1632 vyslovil domněnku, že účetní knihy a urbář má ve správě pražský měšťan jménem Pavel. Rádným převorem byl tehdy P. Angelus, z jehož listu, adresovaném kardinálovi Harrachovi 27. listopadu

³⁶⁾ Arc. archiv C 119. (1 F). Svůj majetek v části vsi Kovanci u Bělé pod Bezdězem prodal svatomichalské osadě r. 1561 Václav Cetenský z Cetna za 951 kop 18 gr. Koupě zaknihována r. 1569. (Podle Bílka. Statky a jmění . . . s. 286 se koupě uskutečnila už r. 1565). Jednalo se však jen o větší část jmenované osady, která přecházela do majetku zádušní postupně r. 1575 koupí nároků na její zbytek z rukou Magdaleny Hradecké ze Chcebuze za 382 kop 67 gr. a r. 1601 koupí od Magdaleny Berbistorfové z Hrušova za 662 kop 30 gr. (Universitní knihovna, rkps. XIV E 17 s. 5. Pam. arch. X, 370). Naproti tomu odprodal staropražský magistrát se správci zádušního jmění svatomichalského kostela vesnici Dechtáře Václavovi Hilsenovi z Goldberku r. 1608 za 4.500 kop. Kapitálu prý bylo použito na stavbu farní budovy a školy. Ze zbytku pak zakoupen jiný menší selský objekt. (Ibid. XVI E 17 s 6).

³⁷⁾ Zd. Wirth. Klášter a poutní kostel na Bílé Hoře Praha 1921 s. 8.

³⁸⁾ Ibid.

r. 1632, možno vyčistí, že byl německé národnosti a že odsuzoval činnost předchůdce Jana Baptisty z milánského kláštera.³⁹⁾ R. 1637 byl pochován podle svého přání v kostele horlivý svatovítský kanovník Ctibor Kotva, který kázával za Bedřicha Falského u sv. Jakuba a byl proto žádován.⁴⁰⁾ Na žádost děkana metropolitního kostela u sv. Víta Ondřeje Kokra podnikl 3. listopadu r. 1639 P. Prokop de Ciconis s pražským měšťanem Jiřím Růžičkou prohlídku kláštera a kostela, o níž napsal poučný referát. Klášter byl tehdy zamoren morovou nárazou, takže tam P. Prokop vůbec ani nešel. Z bratří byl jeden těžce zachvácen morem a s ním byli upoutáni na lůžko dva služební, »kteří se nakazili ve službě nemocných«. V kostele nebylo kromě jediného kalicha z liturgického náčiní nic. Seznam kostelních věcí a snad věci samotné byly ukryty v servitských klášteřích až v Innspruku a ve Vídni. Také vzácnější knihy byly v bezpečí. Na potravinách měl klášter jen dva sudy vína, něco mouky a zrní. Tyto nepatrné zásoby rozmnožilo bezděčně vojsko, které si do kláštera uložilo část proviantu, z něhož měla být zásobována asi důstojnická kuchyně. Proto P. Prokop upustil od sepsání inventáře.⁴¹⁾ Za obléhání Prahy od Švédů kostel i klášter velmi trpěly. 29. října r. 1648 svolána od komisařů Zdislava Vladislava hr. Berky, opata u sv. Mikuláše, hr. Michny, barona Alexia Vratislava a pana Kotvy do kláštera sv. Michala schůze představených všech klášterů na Starém a Novém Městě a žádáno, aby podle možnosti věnovali na válečné potřeby kostelní klenoty a to se zárukou stavů. V kostele byly shromážděny liturgické nádoby z klášterů, zejména ovšem kalichy, konvičky, kříže, svícny, pectoralia zlatá i stříbrná. Zlatník všechny předměty zvážil a ocenil a 1. listopadu v přítomnosti komisařů dal na záruku do zástavy, bohužel pojivice židům.

Servitů však neměli kněží znalých českého jazyka a proto se vzdali dobrovolně r. 1649 farního práva na kostel. Oproštěni od starostí spojených s duchovní správou mohli se věnovati výstavbě kláštera. Když dostali od císaře Ferdinanda II. zácnější podporu, prodali ještě dva statky a dům, odkázaný Venceliem, kupili v sousedství sv. Michala za stržené peníze dva měšťanské domy, z nichž jeden se jmenoval U tří oslů, zbořili původní starý kostel a vystavěli nový s klášterní budovou. Tehdy asi byla zničena kamenná kazatelna, na níž kdysi kázali historicky významní mužové Hus, Křišťan z Prachatic, Jakoubek ze

³⁹⁾ V roce 1636 provedl visitaci kláštera generální visitátor Diviš Busotti. O tom i jiných osudech kláštera zprávy v díle: Peregrino Soulier et Guillelmo Vangelisti. *Monumenta ordinis Servorum sanctae Mariae. Bruxelles — Roulers*. 1911. Rec. ČČH. 1912, 234.

⁴⁰⁾ Arc. archiv C. 110/1 F. Rybička v Pam. arch. X. J. Vávra. ČKD 1901, s. 527, 591. F. A. Podlah. *Series praepositorum. Pragae* 1912, 159.

⁴¹⁾ Arc. archiv C 119/1 F. Listy dto 9. VIII. 1632 a 3. XI. 1639.

Stříbra a Petr Mladenovic. Rekonstrukce kláštera započala r. 1640 za převora Amadea Marie Stiebera, který dal budovám klášterním s použitím kostelního portálu vytvořiti typickou klášterní kvadraturu, jak se v podstatě zachovala dodnes.⁴²⁾ Ve výstavbě budoucího konventu se pokračovalo teprve v roce 1662 za převora Leopolda, jednak pro nedostatek peněz, jednak pro námitky, které proti stavbě podával majitel domu Teuflovského. Konečně byla klášterní stavba dohotovena r. 1664 za převora Roberta Karla. Podle rádového analisty se v ní mohlo pohodlně umístit 20 řeholníků. Předním štědrým podporovatelem stavby byl pan z Hasenburku, který věnoval na výstavbu věže 3.000 zl. a později řeholníkům postoupil pochledávku na 1.600 zl. Z pozůstatosti mladoboleslavského děkana se dostalo klášteru 8.000 zl. a 6.000 zl. přinesl věnem novic Vojtěch Vencelius, syn bohatého pražského měšťana.⁴³⁾

Dokončený kostel byl vyzdoben osmi oltáři. Hlavní oltář vyzlanecý dobrým zlatem dal svým nákladem zřídit císař Ferdinand II.⁴⁴⁾ Na epistolní straně se nacházelo oltář sv. Filipa Benitia vybudovaný nákladem dobrodinců. Další oltář k titulu Narození Páně na téže straně kostela zaplatil Ondřej Kotva z Freifeldu, rada královské apelace s manželkou Marií Salomenou. Tito manželé byli později před ním také pochováni. Na evangelijní straně stál oltář ke cti pěti ran Špatitových, v jehož predele byly četné autentické ostatky. Fundátorem tohoto oltáře je jmenován Jan Wolfgang Ebelín, apelační rada. Druhý oltář evangelijní strany byl zasvěcen Nejsvětější Trojici a Svatým třem králům. 18. března r. 1723 byla na něm umístěna kopie sochy Panny Marie Svatohorské. Ve zvláštním výklenku stál oltář sv. Tomáše, apoštola, a na místě někdejší křtitelnice vztýčen oltář Bolestné Panny Marie, který kostelu věnoval staropražský primas Mikuláš Turek r. 1661. Konečně u příležitosti kanonizace rádového světce sv. Peregrina, vystaven r. 1727 poslední, témuž světci dedikovaný oltář. Při něm založil nejmenovaný zbožný pražský měšťan fundaci

⁴²⁾ Převor Amadeus Stieber měl obtíže s knězem Janem Karlem Kalenice, štechtického původu, jemuž poskytl v klášteře dočasný útulek. Kalenice — snad podvodník, snad duševně nemocný — začal před konsistoří předstírat, že řeholníci neuznávají jeho doklady o přijatém kněžském svěcení. Prý ho ujišťují, že hřeší jako minorista více, když celebrouje, než kdyby se oženil. Tak psal 16. srpna r. 1649. Konsistoř ho však po dvakrát, posledně 7. prosince t. r., ujistila, že podle matriky ordinandů přijal rádně kněžské svěcení a je povinen setrvati do konce života ve stavu svobodném. (Arc. archiv. Registrata 1649). R. 1651 pokřtil převor pražského Žida, který žil již dlouho křesťanským životem. Obřad se dál tajně a převor případ oznámil jen konsistoři, uváděje, že israelita obdržel křestní jména Jan Jakub. (Arc. archiv. Protokollum 1651 — 2, 179).

⁴³⁾ Univ. knih. v Praze. Historia et origo ecclesiae. Sign. XIV. E. 17 s. 10 b.

⁴⁴⁾ Podle Libri erect. VI. f. 148 byl v roce 1386 zasvěcen sv. Michalu archandělu.

za tím účelem, aby se každou středu sloužila v kostele sv. Michala o 10. hodině dopolední mše sv. za umírající v nastávajícím týdnu.⁴⁵⁾ V r. 1750 se dostalo kostelu nové vnitřní výzdoby péči Františka Karla hr. Šporka ze Swertsu. Tehdy byly oltáře obloženy červeným a šedým mramorem. Řebářské práce svěřeny Ignáci Platzerovi, malbu na stropě provedl Jan Václav Spitzer, starší cechu novoměstských malířů. Ještě v rozsahu těchto úprav objednali servité nový hlavní oltář z mramoru u kameníka J. Lauermannu. Největší jeho ozdobou bylo proslulé dílo Brandlovo, (jemuž však moderní poznatky historie umění připisují jen nepatrnu spoluúčast na díle), představující boj dobrých a zlých andělů. Jeho volná replika se vyskytuje v kostele v Horním Litvínově. Pod tímto obrazem stála nad svatostánkem dřevená socha Panny Marie, která měla v Praze pověst milostné sošky. Daroval ji klášteru císařský rytmistr Jan Otho, který ji přinesl z benediktinského kláštera v Brunšviku. Úctu a zázračná vyslyšení, která se stala z úcty Panny Marie v soše úctívané, popsal rádový definitor Augustin Maria Romer v latinském spisu, vyšlém r. 1667 ve Vídni pod názvem »Servitus Mariana«. Čtyři oltářní obrazy další maloval Quirin Jahn.⁴⁶⁾ Tehdy také podniknuta nová úprava kazatelny, která byla opatřena novou stříškou.⁴⁷⁾

Když byli servité s pražskou stavební záležitostí hotovi, obrátili svůj zřetel na kostel na Slupi, jehož restauraci »za pomoci dobrých patronů« oznamovali a k jejíž započetí si vyprošovali na konsistoři požehnání a na residenci s kostelem v Rabštýně nad Střelou, kterou jim daroval s nadací pro osm řeholníků hr. Šebestián Pötting, koupi v rabštýnské panství r. 1665. V dubnu r. 1669 žádal provinciál jménem rádu pražskou konsistoř, aby mu bylo dovoleno rozšířiti tamější farní kostel.⁴⁸⁾ Po odstranění sporu, který měli s karmelitány, dospěli první řeholníci do Rabštýna teprve r. 1671. Roku 1672 byl položen základní kámen k novému kostelu a klášterní budově. Služby boží byly prozatím v místní loretánské

⁴⁵⁾ A. a. Recepta dto 2. I. 1727.

⁴⁶⁾ Český turista. 1943, IX. s. 65. Broukal. Procházka zaniklými farními osadami na Starém městě Pražském.

⁴⁷⁾ Univ. knih. v Praze XIV E 17, s. 7. Z původních titulů oltářů se nezachoval ani jediný. Podle visitačního protokolu, chovaného v kapitulním archivu z r. 1379–80 (Cod. XIV.) nalézaly se ve svatomichalském kostele oltáře: Božího Těla »siti et situati prope sacramentum in ecclesia parochiali s. Michaelis«, (Liber erect. VII. f. 109), sv. Kateřiny, Dvanácti apoštólů, sv. Doroty a Markety a Panny Marie (Teige: Základy I. 735).

⁴⁸⁾ A. a. 37 r. 1669. Pro karmelitány tam totiž r. 1483 založil hr. z Guttensteina klášter, v němž žili až do r. 1532. Tehdy podle rádové kroniky byl zničen od bludařů. Karmelitáni svými protesty způsobili servitům na 350 zl. výloh. Servité žádali na karmelitánech prostřednictvím konsistoře jejich zaplacení r. 1668. (Arc. arch. Registrata 1665–68. Reprt. 1664, 190).

kapli. Svolení k liturgickým úkonům v loteránské kapli dostal od konsistoře 16. června 1671 P. Václav M. Testa, rádový komisař. Petrovický kaplan Martin Puncet, pochovaný v kryptě servitského kostela, odkázal rabštýnskému klášteru na fundacích 1000 zl. R. 1740 jmenován duchovním správcem Crescentius Lang. Servité řídili v Rabštýně duchovní správu až do r. 1752.⁴⁹⁾

V roce 1655 byl převorem Dyonisius Maria Ottl. Na žádost konsistoře byl ochoten v postní době připravovat lid na velkonoční svátosti v Mladé Boleslavě sám a P. Maria Hilariona dával k témuž účelu konsistori k disposici pro jiné místo. Kromě toho očekával třetího člena rádu, který se mohl uplatnit jako zpovědník a byl na cestě do Prahy z Německa.

Členem rádu byl v roce 1659 bohatý syn přední pražské měšťanské rodiny, Vojtěch Maria Vencelius, syn Řehoře a Kateřiny, rozené Hadové z Proseče. Před vstupem do rádu »touže se věnovati jen zájmům duchovním«, napsal poslední vůli, v níž obmyslil řád servitů značnými dary. Věnoval mu především dům »U železných dveří«, kdysi majetek perkmistra hor viničních Jana Hlavsy z Liboslavě, vinici v Holešovicích, která sousedila s viničí pana Krištofa Turka, zahradu na Žižkově a pole, které se nalézalo na Špitálsku. Konventu připadlo, podle znění notářsky vyhotovené poslední vůle, také všechno stříbrné náčiní, které Vencelius vlastnil a které se nacházelo u jeho poručníka Kašpara ze Schwenfeldu, apatykáře ve Starém městě Pražském. Konvent servitů u sv. Michala byl kromě toho ustanoven universálním dědicem. Menšími legáty pamatoval Vojtěch Vencelius na bratrance Vojtěcha z Proseče, jemuž odkázal vinici za Koňskou branou a nádobí, bratru Janovi 100 zl., latinské mariánské kongregaci 15 zl. a Hanušovi Bartolovskému 1.000 zl. Mezi šesti svědky, kteří podepsali poslední vůli, byl také pražský purkmistr Turek z Šturmfeldu.⁵⁰⁾.

Když česká komora vyzvala v roce 1663 kardinála Harracha, aby dal sepsat dobrovolníky z řad řeholního duchovenstva, kteří by se v případě většství Turků postavili jako obhájci města na pražské hradby, byli mezi 26 pražskými kláštery s přihlášenými 494 dobrovolníky také servité od sv. Michala. Tehdejší převor Leopold Maria Marzell doprovodil přihlášku stručným dopisem, který prozrazuje ledacos z poměru tohoto cizího mníšského založení k městu Praze. Marzell praví, že klášter mívá již delší dobu jen 14 členů. Z těch je ochoten zařadit mezi obhájce Prahy, »kterémužto městu je řehole z mnohých důvodů zavá-

⁴⁹⁾ Ant. Podlaha. Posvátná místa III, s. 99. Arc. arch. Protocolum 1609, s. 184. Registr. 1708 č. 2774. Truhlář: Catalogus codicum II. č. 2635. V. r. 1667 vydal Augustin Maria Romer člen rádu servitů, spis Servitus Mariana seu Historia ordinis servorum B. M. V. Exemplář chovaný v knihovně pražské metropolitní kapituly je značně poškozený. (Sign. I d b 221).

⁵⁰⁾ A. a. E 1/2.

zána«, sedm svých řeholníků. Převor lituje, že jich nemůže vyslat více. Bude-li však nebezpečí akutní, půjdou všichni. Třináct mnichů se na přihlášku podepsalo. Ze jmen vycítáme, že jen jeden z nich byl patrně českého původu. Jmenoval se Kosmas M. Perlík. Jména ostatních jsou: Samuel M. Sparz, Dyonýs M. Höpfel, Egidius M. Pachinger, Alexius M. Scheinpflug, Severinus M. Abewill, Wenceslaus M. Testa, Ludovicus M. Manincor, Ernestus M. Zahlenius, Robertus M. Karel, Sebastianus M. Fröhlich, Dyonýs M. Beckherg.⁵¹⁾

Převor Leopold Marzell koupil po úradě s konventem k lepšímu vyživení kláštera od císařského rady Martina Jindřicha Paradise podle smlouvy z 27. srpna 1663 statek Štířín na Jílovsku za 12.000 zl., z nichž zaplatil hotově 6.000 zl. Zbytek měl po tisíci zl. zaplatiti v šesti letech. Ukázalo se však, jako v mnoha jiných případech, že pražský klášter těžko udrží vzdálený venkovský majetek spravovaný cizími lidmi. Stačila dvě po sobě jdoucí neúrodná leta spojená se živelními katastrofami a ta donutila mnichy, aby se snažili zbažiti se statku co nejrychleji, nechtěli-li upadnouti do těžkých finančních nesnází. Podle smlouvy z 29. března r. 1666 podařilo se jim statek prodat Marii Eleonore ovdovělé hraběnce z Waldštýna, roz. z Rotálu za 13.000 zl., z kteréžto sumy dostali hotově vyplaceno 8.000 zl. Za rád podepsali smlouvu, teprve dodatečně arcibiskupem schválenou, převor Robert M. Karel, jeho sekretář Ludvík M. Manincor a prokurátor Innocenc M. Schule.⁵²⁾

Při nově vybudovaném kostele založili servité arcibratrstvo Bolestné Panny Marie s černým škapulířem obdařené četnými duchovními výsadami, z nichž první byly povoleny patrně 30. ledna r. 1671 papežem Klimentem X., které mělo ke svým pobožnostem vyhrazeno zvláštní oltář. Bratrstvo smělo v září r. 1672 prvně organizovati průvod do farního kostela Matky Boží před Týinem a tam vyslechnouti německé kázání »kterým-koli schváleným kazatelem platně a dovoleně«.⁵³⁾ Stalo se tak po návrhu, který podal provinciál P. Hyacint Grand s převorem P. Kašparem. Představenstvo bratrstva mělo kromě předsedy kněze sedm členů laiků. Proti průvodu protestovali karmelitáni od sv. Havla a dominikáni od sv. Jiljí, kteří tušili v novém bratrstvu nežádoucí soutěž.⁵⁴⁾ Při stavnostních shromážděních bratrstva jakož i při větších svátcích účinkoval na svatomichalském kóru zpěvácký sbor. Rádový analista podotýká s jistou pýchou, že servitům vždy záleželo na dobré chrámové hudbě. »Musica semper erat nobis celebris«. Z počátku účinkovali v servitském kostele »pleno et figurato chorus« hudebníci otců jesuitů. Po roce 1662 zaměstnávali regenscho-riho od kostela Panny Marie na Louži, který měl

⁵¹⁾ Arc. arch. D 73 a. 1663.

⁵²⁾ Arc. arch. D 73 a. 1666. Registrata.

⁵³⁾ Ibid. Emanata dto 1672 č. 274. Registrata 1672 č. 1544.

⁵⁴⁾ Univ. knihovna v Praze XIV. E 17. s. 8.

139 zl. ročního, smlouvou zaručeného platu.⁵⁵⁾ K zajištění svých příjmů směli servité sbírat také almužnu. Toto povolení obnoveno 4. června r. 1674. Nepraví se však, zda jen v kostele nebo i mimo kostela.

V chrámu sv. Michala v Praze měli rodinnou hrobku hrabata Bredovská.⁵⁶⁾

Zajímavý spor byl řešen mezi Milosrdnými bratřími a servity v únoru r. 1681. V nemocnici Milosrdných bratří stonal několik měsíců kněz, který k sobě zavolal před smrtí notáře se svědky a dal napsat poslední vůli. V té si zvolil svůj hrob v kostele servitů, jimž také odkázal 100 uherských zl. na sloužení jistého počtu zádušních bohoslužeb. Kromě toho obsahovala poslední vůle ještě více legátů, které měly být vyplaceny z majetku zesnulého, chovaného v klášteře Milosrdných bratří. Nieméně zesnulý byl pohřben u Milosrdných, testament byl publikován a z něho se teprve servité dozvěděli o dispozicích zemřelého kněze. Žádali tedy na prvním městě vyplacení odkázaných 100 uherských zl. a vydání těla nebožtíkova k pohřbu. Milosrdní bratří však suše odpověděli, že zesnulý je již pohřben a pokud se týče poslední vůle, že je neplatná, protože nemocný kněz, jsa u nich v ošetřování, neměl vůbec práva pořizovat poslední vůli, protože podle rádových privilegií v tom případě všechn majetek ošetřovance se stává majetkem rádu. Na podporu svého tvrzení nemohli však arcibiskupovi předložit nic než jakési písemné prohlášení apoštolského auditora. Jím se Milosrdným bratřím potvrzovalo, že si smějí ponechati majetek kteréhosi ošetřovance zemřelého bez poslední vůle. Případ, který mluvil zřejmě ve prospěch servitů, byl podán k rozhodnutí do Říma.⁵⁷⁾ Při soupisu stříbra v roce

⁵⁵⁾ Univ. knih. v Praze E 17. s. 9. Na svatomichalském chóru působil skladatel a varhaník Felix Benda († 1768), učitel Segertův. V době zrušení kláštera řídil duchovní hudbu Kajetán Vogel, který se stal později regenschorim u Nejsv. Trojice ve Spálené ulici, kde zemřel r. 1799. Když Ferdinand hr. Bukey založil v listopadu r. 1677 při novohradském kostele klášter, povolal do něho servity z pražského domu, kteří v Nových Hradech převzali také duchovní správu. Již v lednu 1678 zřídili řeholníci v novém působišti náboženské bratrstvo. Uváděl je tam pražský biskup Jan Ign. Dlouhovesský na žádost hraběte. Kolem r. 1708 tam býval převorem P. Kajetán M. Petrol, který byl nucen v zájmu konventu proboujovat spor, vzniklý o vesnice Neudorf a Hausles. Byly kdysi odkázány rádu, ale Novohradští tomu odpirali. (Arc. archiv Registr. 1708 č. 2818.) 6. června r. 1721 žádal provinciál Wegscheider o jurisdikci pro P. Justa administrátora tamější fary. (Arc. arch. A 38, r. 1677–78; A 39, r. 1721. s. 111. A. Sedláček: Místopisný slov. hist. s. 652. Repertor. 1681–95 pg 55. Relations consist. 1672–74, 262).

⁵⁶⁾ Arc. arch. Emanata dto 2. VI. r. 1674 č. 162. O hrobce jednáno někdy v květnu r. 1674. Konsistor vyslala do kostela k jednání své zástupce, kteří měli nejlepší vůli hájiti zájmy kláštera, jak sdělují dopisem rádovému generálovi. Záluží však, že nebyli dost ochotně přijati, »dum sperassemus humanitatem, summam experti sumus inhumanitatem, immo gravem insolentiam». Hrobka byla hraběcí rodině povolená za sumu 300 zl. V roce 1725 dala do ní přenéstí

1685 přihlásili servité 14 předmětů v úhrnné váze 60 hřiven 14 lotů. Největší z předmětů byla monstrance vářící 21 hřiven 8 lotů.⁵⁸⁾

V roce 1686 odkázal klášteru Krištof Schram 1000 zl., aby z jejich úroků byly slouženy zádušní bohoslužby vždy ve čtvrtek a pátek. Peníze předal magistrát hr. Františku Juliu de Verdugo na obvyklý úrok. Kapitál byl zajištěn na jeho domě u Písecké brány. 2. února r. 1688 z nich potvrzoval příjem Vojtěch M. Vencelius, t. č. převor.⁵⁹⁾

O něco později, 9. července r. 1692, žádali servité o dovolení prodati vesnici Dechtry. Kapitál za ní stržený hodlali uložit na úrok a majetku používat »lépe a klidněji« než dovolovala práce na venkovském hospodářství řízeném cizími lidmi. Žádosti bylo ještě téhož roku vyhověno a Dechtry prodány nejspíše cizinci Tyrellovi, jak možno soudit z relace brandýského dekanu Zelenky. Týž měl dostávat z Dechtar desátky, které servité snad po celou dobu užívání vesnice neplatili, tvrdice, že jsou od nich jako duchovní vrchnost osvobozeni. Děkan Zelenka však exempli v tomto smyslu neuznával a neustal o svůj nárok muichy i konsistor upomínat, počítaje zadržalé platy na 60 měr žita a 60 měr ječmene. Ba, v ironicky koncipovaném listě z 27. ledna r. 1693, kdy už Dechtry byly ve správě nového majitele, vyhrožoval, že vtrhne s poddanými kapituly staroboleslavské ve vesnici Klukách na servitský majetek ve Skalsku a z tamních sýpek násilím odvezne zadržalé desátky. Na tuto pohružku požádal konvent u sv. Michala konsistor 17. února r. 1693 o svolání komise, která měla spor vyřešit.⁶⁰⁾

V roce 1703 žil v klášteře agilní rektor bohosloví Vilém Maria Löhner. 10. března r. 1703 si dal tisknout disputaci o tajemství předurčení podle nauky sv. Tomáše. 16. března téhož roku měl v kostele sv. Jiljí kázání o sv. Tomáši Akvinském, které také vyšlo po schválení konsistori tiskem. Kolem r. 1706 byl převorem Kajetán M. Petrol. Žádal tehdy konsistor o dovolení konvalidovati jakési manželství.⁶¹⁾ R. 1710 žilo v klášteře i s převorem 20 bratří. Do r. 1711 měli servité ve vesnici Třebízí na Slánsku dva sedláky a jednoho chalupníka. Podle výpisu klášterního urbáře v roce 1673 byli poddanými sedláky Jakub Voland a Václav Šaroch. Grunt Volandův byl tak veliký, že na něm v témže roce chováni dva koně, dva tažní voli, 6 dojních krav a 11 vepřů.

Sedlák uváděl ročního úroku celkem 14 zl., počítaje v to i náhradu za roboty. O něco větší byl grunt Šarochův, který platil vrchnosti 16 zl. ročního úroku. Smlouvou z 24. června r. 1711 prodali

z popovického kostela hraběnka Jana de Breda tělo své vnučky.

⁵⁷⁾ Arc. arch. Protocolla consist. I. II. 1681.

⁵⁸⁾ Ibid. C 140/3.

⁵⁹⁾ Ibid. Registrata 1686 č. 2005.

⁶⁰⁾ Arc. arch. Registrata 1692–93 č. 2156.

⁶¹⁾ Ibid. A. Repertorium 1705–07, 92.

servité tento nárok metropolitní kapitule za 1.500 zl. Za kapitulu podepsal kupní smlouvu Bohumír Herbst, kanovník scholastik a za servity P. Honorius Maria Mayer, převor, s vikářem Modestem Teschnerem. Hotový peníz kvitoval převor Honorius teprve 17. října téhož roku.⁶²⁾ Počet konvenčně počátkem osmnáctého století byl nepatrný jak se dá usuzovat z prohlášení převora Meyera na výzvu, aby dal po příkladu ostatních pražských klášterů k disposici řeholníky k ošetřování v r. 1713 morem stížených. Tehdy měl k disposici plně zaměstnané tři zpovědníky, z nichž jen jeden mluvil česky i německy.⁶³⁾ K rozšíření kostela a kláštera zakoupili po předchozím císařském schválení servité dům někdy Ebelinův posledně v majetku Antonína Chlumčanského z Chlumčan a Přestavlk. Protože dům se nacházel ve farnosti karmelitánů u sv. Havla a jeho převzetím rádem přicházelo farní duchovenstvo o štolové příjmy, bylo nutno se s ním nějak podle tehdy platných církevních předpisů vyrovnat. Stalo se tak r. 1752 ujednáním mezi prokurátorem servitské provincie Vincencem Maria Pilátem a karmelitským převorem Lukášem od sv. Václava. V písemném ujednání ve formě smlouvy se stanovilo, že servité zaplatí karmelitánům jako odškodnění za štolové neproduktivní klášterní dům jednou pro vždy 500 zl., které budou uloženy na úrok, z něhož fara bude přijímat úroky a to tak, že 15 zl. připadne duchovenstvu a 10 zl. zvoníkovi a varhaníkovi. Dokud budou v domě přebývat civilní osoby, budou od nich eventuální štolové poplatky vybírat karmelitáni. Ujednání bylo sice hned v r. 1752 sepsáno a podepsáno oběma stranami, ale teprve na novou žádost karmelitánů od sv. Havla vydáno po jedenácti letech totíž roku 1763.⁶⁴⁾

Do r. 1725 byl převorem Lambert Maria Tanner. Servité byli tehdy patrony fary ve Skalsku. Tamější farář Václav Stosser usiloval o zřízení kaplanského místa. Proto žádal prostřednictvím konsistoře servity jako patrony o podporu. Ti se založením místa souhlasili, nemohli však přijmouti závazek vydržovat jen svým nákladem pomocného duchovního. Převor Tanner poukázal na to, že konvent je nucen s ohledem na nepříznivé hmotné poměry snižovati v klášteřích počet členů,

⁶²⁾ Kapitulní archiv v Praze C XVI. 3 V. roce 1759 založil s císařským povolením ze dne 19. X. 1746 František Karel hr. Swerts-Spork s manželkou Kateřinou v Konojedech klášter pro 20 řeholníků z rádu servitů. K jejich vydržování založil nadaci 60.000 zl., které zajistil na místním panství. K disposici jim dal celý zámek se zahradou. R. 1787 byla residence zrušena a majetek připadl náboženskému fondu. (T. Bílek: Statky a jmění. 290. A. Frind. Geschichte der Bischöfe. S. 246).

⁶³⁾ Arc. arch. Registrata D 73 a. 1713.

⁶⁴⁾ Arc. arch. Rec. IV. 1763. Na jaře r. 1753 se dostali servité znova do sporu s karmelitány od sv. Havla pro pohřeb příslušnice hraběcí rodiny do Breclau, která byla osadnicí svatohavelskou. (Reper. 1753 s. 48).

ale že je nicméně ochoten z mála poskytnouti na vydržování kaplana ročně 5 sudů piva pro první desetiletí jeho působnosti. Veden patrně nutností získat potřebný kapitál na zaplacení koupeného statku Lišna,⁶⁵⁾ vypůjčil si rádový prokurátor 600 zl. fundačního kapitálu, uloženého při skaliském farním kostele zakladatelem fundace Pečáčkem. Když vikář Václav Stosser při visitaci zjistil, že kapitál dosud nebyl vrácen, oznámil to konsistoři. Ta pak přísným přípisem adresovaným pražskému domu sv. Michala žádala, aby byl fundační kapitál navrácen do 25. července. Nestane-li se tak, hodlala žádat světské úřady o zákrok proti celé servitské provincii, protože počinání prokurátorovo čelilo nejen proti církevním, ale i proti státním zákonům, vydaným v záležitosti fundačního jména. Přípis také vytýkal, že i jiné fundační klášterní kapitály byly rozpůjčeny privátním osobám bez vědomí konsistoře.⁶⁶⁾ Naopak z r. 1757 se zachovala stížnost na klášter, kterou podala konsistoři jakási Rosalie Pfundová, podle níž jí správa kláštera nenavrátila věci, které si do něho za obležení Prahy dala do úschovy. Pfundová však nebyla sama, která žádala navrácení majetku v klášteře kdysi uloženého. V roce 1773 byl nucen převor Antonín M. Wölner vyšvětlovat konsistoři proč nemůže vrátit Anně Marii Tonnerové dluh 700 zl.⁶⁷⁾ Ze hlavní příčinou insolvence byla bída, která se do kláštera větřela hrozivě, to dokazuje prosba rádového provinciála, aby klášter nemusil ani odvádět pro naprostou chudobu příspěvek ve prospěch pražských chudých. V téže žádosti se provinciál ucházel o dovolení, aby směl rozeslat příslušníky pražského kláštera u sv. Michala na jednotlivé fary na výpomoc do duchovní správy za pouhou stravu. V době podání žádosti již fakticky působil za uvedených podmínek P. Kalistus u faráře Baumana v Bořimi(?), a P. Cyrila chtěl k sobě na faru v Kováni farář Vavřinec Bodl.⁶⁸⁾

Poslední rádová kapitula před provedením josefinských dekretů se slavila v červnu r. 1783 za

⁶⁵⁾ Tomáš V. Bílek. Statky a jmění kolejí, s. 287. V roce 1622 vynášelo Skalsko 600 kop příjmů hotových a na úrocích mělo 10.000 kop. (Z. Winter. Život církve. 533). V roce 1723 se mniší zaměstnávali zřízením fary a osamostatněním kostela v Kovanci, vsi u Bělé pod Bezdězem, od kostela ve Skalsku. Při té příležitosti určili majetek každé svatyně. (Repertorium v arc. archiv. 1723–24, 103 dto 9. XII. 1723).

⁶⁶⁾ Arc. arch. A 11/14 dto 13. VI. 1774. Videňská konsistoř oznámila pražské konsistoři r. 1720, že také v Nových Hradech bylo proti všem zvyklostem disponováno kapitálem 200 zl., který byl určen kostelním potřebám. Nebylo to tehdy pravda a provinciál P. Pius Wegscheider žádal přesnéjší údaje, aby mohl provincii proti nařčení hájiti. (Arc. arch. A 39 k r. 1720 s. 49). Před rozhodčí konsistori komisi měli servité v roce 1736 a 1737 sporné jednání o odkaž faráře Zadolského ze Skalska s trinitáry. Podobný spor měla i servitská residence v Rabštýně. (Arc. archiv E 33 1737). Spor se táhl již od r. 1728. (Repert. 1728, 34. Recepta 5. XII. 1698. Repert. 1757 a 1758).

⁶⁷⁾ Ibid. Repertorium 1773–74 dto 6. V. 1773, s. 42.

⁶⁸⁾ Ibid. 41.

předsednictví provinciála Maria Buhla. Patrně na ní bylo usneseno pro nedostatek členstva a pro nedostatek hmotný zrušit dosavadní řádovou filiálku na staroslovanských Slupech a klášter správně připojit ke klášteru svatomichalskému.⁶⁹⁻⁷⁰⁾ Před zrušením kláštera se vhodně uplatnil ještě P. Stanislav Lankiš, vstoupiv jako instruktor do rodiny k synům hraběte Salburga.⁷¹⁾ Tím se klášter vyčerpal na schopných kněžských silách tak, že nemohl převzít v červnu téhož roku pravidelné obstarávání bohoslužeb v kostele sv. Vojtěcha.⁷²⁾

Podle dosavadních vědomostí bylo svatomichalského kostela použito také jako asylu. V roce 1698 se do něho utekl pro neplacení dluhů pronásledovaný Václav Bach a r. 1758 za přerova Theodora M. Rupprechta voják Jan Volík. Tehdy došlo v kostele k výstřednosti, z níž se omlouval i vyšší důstojník.

Působnost kláštera neměla dlouhého trvání. Rozkazem Josefa II. z 23. června r. 1786 byl s ostatními zrušen i klášter servitů. V té době v něm žili 22 řeholníci, totiž 18 kněží, dva klerikové a dva bratři laici. Chrám sv. Michala byl odsvěcen. Dva oltáře byly dány do Rokycan, dva do Falknova, dva do Holan u Lipého a tři do nově vystavěného kostela v Libeznicích. Kostel byl prodán r. 1789 za 2.150 zl. Ignáci Eliáši Veitovi, který jej připojil ke svému domu čp. 460-I. Veškeré jmění kláštera u sv. Michala vyneslo náboženskému fondu po srážce dluhů 166.859 zl. 10 a $\frac{1}{2}$ kr., nepočítajíc v to klášterní budovu. Z tohoto kapitálu se platilo výslužné 18 servitským knězím po 200 zl. a třem fráterům po 150 zl., mimo odbytné dvěma klerikům.⁷³⁾ Také klášterní budovy byly prodány soukromníkům.

Servité u sv. Michala bývali většinou cizinci.

⁶⁹⁻⁷⁰⁾ Ibid. 1783-84, s. 46, 60.

⁷¹⁾ Ibid. 1785-86, 1.

⁷²⁾ Arc. Arch. Repertorium 1785-86, s. 46.

⁷³⁾ T. V. Bílek. Statky a jmění, s. 289. Tehdá bylo zrušeno také prastaré literátské bratrstvo, které se připomíná již při instalaci faráře Petra Mladěnovice a nabýlo stejně proslulosti jako ostatní staropražské literátské bratriny. Jeho kancionál z r. 1587 je uchován v museu pražském. Při zrušení byl jeho hofostní majetek 223 zl. 6 kr. odevzdán chudinskému fondu. (K. Konrád. Dějiny posv. zpěvu. Praha 1893).

Mnozí z nich vynikli jako náboženští spisovatelé. Benedikt Schenk si získal jméno jako autor církevně právních spisů. Theodor Rupprecht z Kladska napsal z téhož oboru knihu »Contra libertinos modernos«. Zemřel jako provinciální prokurátor r. 1763 v Praze. Jako apologetičtí spisovatelé se stali známější Lev Langer, generální vikář, zemřelý v Konojedech r. 1787 a Pius Quer ze Znojma, za něhož byl klášter zrušen. Z Čechů vynikal Antonín Pecina, rodem z Nového Bydžova, který vydal latinský spis a zemřel r. 1758 jako převor. P. Filip Skála byl 20. února r. 1765 konsistoří jmenován examinátorem novosvěcenců arcidiecéze.⁷⁴⁾

Odsvěcený kostel sv. Michala se stal nejdříve skladiskem petroleje (1869) a nyní papírnického závodu. Stojí odevšad zastaven a kvadratou bývalého kláštera je volný průchod. Ke kostelu se chodívalo i ze Staroměstského náměstí úzkou, nyní zazděnou uličkou mezi oběma přistavenými klášterními domy. Na balkonu jednoho z těchto domů stávala kdysi socha sv. Jana Nepomuckého, která se nyní nalézá v týnské farní budově. Na servity upomínají ještě sochy sv. Josefa a sv. Floriána na rozích klášterních domů proti jižnímu průčelí Staroměstské radnice a vypuklý obraz sv. Michala nad vchodem do vlastní konventní budovy v Michalské ulici. V sezení městského zastupitelstva dne 14. července r. 1902 byl kostel zchráněn před zbořením 26 hlasy proti 24. Hlavními ochránci jeho byli Dr. Luboš Jeřábek, Fr. A. Šubert a ing. Herain.⁷⁵⁾

Z někdejší výzdoby servitského značně prostorného kostela dnes uměle rozčleněného na skladistič a kanceláře papírnického velkopodniku se zachovala jen freska v někdejší chrámové předsíni zobrazující evangelický příběh o vyhnání kupců z chrámu Spasitelem. Historika umění očekává v případě kostela sv. Michala nad míru zajímavá práce, při níž půjde o časové i lokální vytyčení rozmezí jednotlivých stavebních údobí i zjištění pozůstatků původní nejstarší stavby.

⁷⁴⁾ Arc. arch. Protokoly 1763. Český turista IX. 1943. B. Broukal. Procházka zaniklými farními osadami na Starém městě Pražském.

⁷⁵⁾ F. Ruth. Kronika král. Prahy. 1904, 729.

Vývod císaře Karla IV. ze 128 předků.

Vladimír Janovský

Císař Karel IV., pocházející z rodu hrabat z Limburgu, pozdější vévodů Lucemburských byl po své matce Alžbětě Přemyslovne, z krve českých králů. Vývod císaře Karla může se sledovat dále o mnoho generací, nejenadněji u rodů vévodských a královských. Ve vývodě pro nedostatek místa nejsou uvedena všechna známá data. Ve vyšších generacích odpovídají si některí autoři genealogických pramenů z nichž bylo čerpáno. Na

příklad manželkou Burkharda III. hraběte Zollern-Hochberg, jest udána Matilda falckrabénka z Tübingen, avšak Chasot ve svých Tablettes udává jako manželku Gertrudu z Egisheimu. Přesné zjištění jest velmi obtížné. Rovněž, neznámé předky hrabat z Aichelbergu a falckrabat z Tübingen, které podle dosažitelných pramenů se nenašly, ponechávám zájemcům k dalšímu badání.

16	Jindřich I. hr. z Luxemburku * ca 1257 † 2. XII. 1281	Markéta hr. z Baru 8 1240	Baldwin hr. z Beaumont-Avesnes † 1256	Felicitas de Cousy	Jindřich VI. v. Brabantský * 1180 † 1. II. 1248	Alisa hr. Burgundská † 23. X. 1273	Quido hr. z Flander † 7. III. 1304	Matilda hr. de Bethune 8 1245 † 1251
17	Jindřich II. v. Lucemburský * ca 1241 † 5. VI. 1288	Beatrix hr. z Avesnes — Beaumont 8 ca 1261	Jan F. v. Brabantský * ca 1251 † 3. V. 1294	Markéta pr. z Flander 8 1207 † 23. X. 1239	Hugo IV. v. Burgundský * 9. III. 1212 † 1276	Eduo III. v. Burgundský 8 1207 † 23. X. 1239	Hugo hr. z Hohenstauffu 8 1240	Isabella de Candavene - St. Paul 8 1240
18	Jindřich III. v. Lucemburský, císař ř. * IX. 1262 † 24. VIII. 1313 Bouxconvento □ Pisa	Beatrix hr. z Avesnes — Beaumont 8 ca 1261	Jan Lucemburský, král český * 10. VIII. 1296 † 26. VIII. 1346 Crécy	Jindřich III. v. z Limburgu 32 Markéta z Bergu 33 Jindřich hr. z Namuru 34 Teobald hr. z Baru 35 Robert II. hr. de Dreux 36 Jakub d'Avesnes 37 Baldwin V. hr. z Hennegau 38 Radulf I. de Corbey 39 Hugo hr. z Rethel 40 Matilda hr. z Flander 41 Filip v. Švábský 42 Endo III. v. Burgundský 43 Teobald V. hr. z Champagne 44 Quido I. de Dampierre 45 Baldwin I. hr. z Flander 46 Marie hr. de Champagne-Blois 2 Champagne 47 Vilém II. de Bethune 48 Matilda de Tenremonde 49 Hugo hr. de St. Paul	z Limburg 33 Berg 34 Namur 35 hr. z Geldern 36 hr. z Baru 37 Lucemburg 38 Kapetovci 39 Cousy 40 d'Avemes 41 Quise 42 Hennegau 43 Champagne 44 Marle-Coucy 45 Kapetovci 46 Beaufort 47 v. Brabant 48 hr. z Flander 49 Hohenstauffu 50 Angelos 51 v. Burgundští 52 Vergy 53 Kapetovci 54 Navarští 55 Dampierre 56 Hennegau 57 Marie hr. de Champagne-Blois 2 Champagne 58 Bethune 59 Tenremonde 60 St. Paul			
19	10	11	20	21	22	23	24	25
2	4	5	6	7	8	9	10	11

19. VII. 1346 zvolen císařem, 1354 korunován v Čáhách, 1355 korunován

Karel IV., císař
* 14. V. 1316
† 28. IX.

19. VII. 1346 zvolen císařem, 1354 korunován v Čáhách, 1355 korunován

Přemysl Otakar I. král český † 15. XII. 1230	24	Václav II. král český * 15. XII. 1230	25	Přemyslovci
Konstancie pr. Uherská ∞ 1198 † 4. XII. 1240	26	Judita lantrkr. turinská ∞ Bela III. král Uherský Agnes de Châtillon	27	✓ vév. Lotrinskí ✓ Arpadovci ✓ Châtillon
Filip IV. v. Švábský cis. řím. * VII. 1177 † 22. II. 1208	28	Bedřich I. Barbarosa, cís. ř. Beatrix pr. Burgundská	29	✓ hr. Hohenstaufen ✓ Franche conté
Marie Irena pr. Byzantská ∞ 1196 † 25. VIII. 1208 □ Lorch	30	Isak II. císař Byzantský Markéta pr. Uherská	31	✓ Angelos ✓ Arpadovci
Michal Vsevolodovič Cernigov † 20. IX. 1246	32	Vsevolod Červený kn. Kijovské Marie pr. Polská	33	✓ Rurikovci ✓ Piaštovcí
Helena pr. Haličská	34	Daniel Romanovič kn. Haličské Anna princ. Lucká	35	✓ Rurikovci
Bela IV. kr. Uherský * 1206 † 1270	36	Ondřej II. král Uherský Gertruda pr. z Meranu	37	✓ Arpadovci ✓ hr. z Andechs
Marie pr. Recká ∞ 1218 † 1270	38	Teodor I. Lascaris, cís. Řecký Anna pr. Angelos	39	✓ Lazaris ✓ Angelos
Rudolf III. hr. z Habsburgu † 10. IV. 1232	40	Albert III., hr. z Habsburgu Ida hr. z Pfullendorfu	41	✓ hr. z Habsburgu ✓ hr. z Pfullendorfu
Agnes pr. z Hohenstauffen	42	Gofried hr. z Hohenstauffen	43	✓ Stauffen
Oldřich z Kyburgu † 1227—31	44	Hartman III. hr. z Kyburgu	45	✓ hr. z Kyburgu
Kunka kn. Haličská ∞ 25. X. 1261. † 9. IX. 1285	46	Anna pr. z Zähringen ca 1200	47	Zähringen
Rudolf I. z Habsburgu cis. římský * 1. V. 1218 † 15. VII. 1291 □ Speyer	48	Benigna hr. z Froburgu	49	✓ hr. z Froburgu
Heilwiga pr. z Kyburgu ∞ < 1217 † 30. IV. 1260	50	Burkard I. hr. Zollern-Hohenberg	51	✓ hr. z Zollern
Burkard II. hr. Zollern-Hohenberg † > 1225	52	Viliburga hr. Aichelberg	53	✓ hr. z Aichelbergu
Václav II., král český * 27. IX. 1271 † 21. VI. 1305	54	Rudolf II. falckr. z Tübingen † 1247	55	✓ Tübingen
Alžběta, princezna česká dědička království * 20. I. 1292 ∞ 1. IX. 1309 † 28. IX. 1330 Vyšehrad	56	✓ 1271 ∞ 1286 † 18. VI. 1297	57	✓ 125 126 127

římský, král český
pokřten Václav
1350 Praha

▼ Miláně, 1355 korunován v Římě, 1365 korunován v Archatu

Prameny k vývodu císaře Karla IV.

Albizzi Ant.: Christliche Potentaten, Augsburg 1612, - Bahnson Wilh.: Stam. - u. Regententafeln zur polit. Gesch., Berlin 1912, - Balbin B. A.: Tabularium bohemò genealogicum, Pragae 1770, - Balzer Osw.: Genealogia Piastów, Krakow 1891., - Blondellus D.: Genealogia Franciae, Amsterodam 1654, - Cohn, L. A.: Stammtafeln z. Geschichte der deutsch. Staaten, Braunschweig 1871, - de Courcelles: Hist. généal. des Pairs de France, Paris 1822, - Chasot de Nantigny Louis: Tablettes historiques génér., Paris 1748—57, - Ferrer Fr.: Sabaudiae arbor gen., 1702, - Grote: Stammtafeln, Leipzig 1877, - Hopf K.: Histor.-geneal. Atlas, Gotha 1858, - Hübner Johann: Geneal. Tabellen, 5 dílů, Leipzig 1725—27, 1733; Supplement, Leipzig 1713, - Imhof Jak. Wilh.: Exell. fam. in Gallia genealogia, Norimbergae 1687, - Corpus hist.-gene-

al. Ital-Hispan. 1702, Suppl. et additiones, Tübingen 1688, - Königsstaumme, Nürnberg, - Lehotsky Andr.: Stemmat. nob. fam. regni Ungariae, Posoni 1796—98, - Novotný Václ.: České dějiny, Praha 1912, - Palacký Fr.: Dějiny národa českého, 1848, - Rittershusius Nic.: Geneal. imp., duc., com., Tübingen 1658, 1674, Tab. geneal. 1668, Spicilegium, 1683—85, - le Roi Joan: Chronicon Balduini Avenensis, Antverppen 1692, - Schönleben J. U.: Orig. Habsburg, 1680, - Spener Phil. J.: JU Galliae stirpes tab. geneal., Frankfurt 1689, - Stillfried R. G.: Stammtafel d. Geamthausen Hohenzollern, Berlin 1879, - Allgem. Deutsche Biographie, - Turul, geneal. a herald. časopis, Budapest 1883 atd.

Zkratky použité ve vývodě: v. = vévoda, kn. = kníže, knězna, hr. = hrabě, hraběnka, pr. = princezna, lantkr. = lantkrabě, cís. ř. = císař římský, falckr. = falckrabě.

Černínové z Chudenic, vyhaslá větev rodu na Cerhonicích a Miroticích.

† František Teplý

Jan Vilém Černín, syn Viléma Černína a Anny Budkovské z Budkova, prodal r. 1629 v pátek den sv. Medarda tvrz Trkov na Táborsku tak, jak ji po svém otci zdědil, za 13.000 kop míš. Šebestiánu Čabelickému ze Soutic¹⁾ a koupil hned statek Cerhonice¹⁾.

K Cerhonicům náleželo tenkráte městečko Mirotice se dvorem poplužním, což od časů rodu z Rožmitála — prý po smrti Zdeňka Lva z Rožmitála — počítalo se za manství ku hradu Zvíkovu. Odtud také r. 1610 Švamberk propustil Mirotice z poddanosti; ale za krátký čas na podivné cestě Mirotičtí zase do ní upadli a nyní od r. 1629 jako poddaní sloužili Černínovi.

Černín, jenž se r. 1629 připomíná jako hejtman kraje Vltavského, měl v manželství Alžbětu Vratislavovou z Mitrovic, vulgo Elzu řečenou, a z ní syny: Maxmiliana, Heřmana, Jiříka, Václava. Při válečných příbězích svého věku dal se Jan Vilém, nemaje dostatečného jméni »jak se na urozence přísluší«, vojensky potřebovat při pluku svého příbuzného, známého hraběte Heřmana Černína, nejvyššího či plukovníka (sám si říkal obrist) nad 1000 koní arkebuzírů a postoupil časem až za nejvyššího strážmistra v též »slavném regimentu«. R. 1632, 16. října už nežil. Není známo, kde a jakou smrtí se světa sešel. Majetkové poměry jeho rodiny nebyly valné. R. 1635, 27. června nařizují nejv. ouředníci a soudcové zemští paní vdově Elze, aby zaopatřila na svém statku věna švekruší pannen Ludmily, Reginy a Kateřiny, vlastních sester nebožce p. Jana Viléma, kteréž

rodovou úmluvou jeho s bratrem Protivou, když Trkov prodán, šly se svými věnnými nároky na statek Cerhonice, později do Mirotic, kdež jim bratr vykázal dům s polmi na náměstí, aby v něm dle své libezné vůle hospodařily. Kačenka († ante 1667) provdala se za rytmistra v pluku strejčinka Heřmana Černína — Jana Ludvíka Neslingera ze Schöllengrabenu, Regina, mulier fortis, pak tříkráte: r. 1642 za leytnanta Augustina rytíře Soyeru († 1643), r. 1645 za jakéhosi oficíra Kherna²⁾ († 1646) a konečně r. 1647 za Markvarta Bejšovce z Bejsova na Čížkrajicích u Č. Budějovic. Regina, obecně nazývaná paní Rejna, jako hospodyně p. strejčinka Heřmana hraběte Černína, napřed v Miroticích, potom na Kosti, způsobila svou prudkou manýrou panu strýci nejednu horkou chvíli, zejména psaními, plnými vrtochů a nářků na celý svět, jimiž ho až do smrti pronásledovala, někdy dost obhrouble, za což strejčinek se mstil peprnými poznámkami na té correspondenci³⁾, nejvíc i ousně řkouc jí z oust v uši, že jediná na světě není.... Ludmila umřela v pannenství na Miroticích. Vdova Jana Viléma Černína Elza se provdala r. 1636 za dona Christofora de los Olivios. Mirotičtí mu říkali pan Španiel, sedlaci Obejdos:

¹⁾ Píše ho i von Kchern.

²⁾ Dr. Jos. Pekař: Kniha o Kosti. R. 1645 21/6 z Mirotic píše Reinz strejci Heřmanovi: Čert v pekle nemá dvou pánů jako já: radší z domu půjdou v sukni než v košili, ještět se někde dožívím, než pán přijede. Věrná je pravda: kdo na lidský trošty živ, zbohatne-li bude div — u strejce, u děda, kdo nemá svého, tomu běda! Na to poznamenal Heřman: od jakživa dle své vůle se řídila, řídí, bláznice blázivá! To je jí škoda...! Jindy: Jsi-li strejčinek, bys opatroval bábě jí vínek...

¹⁾ D Z Kv. č. 296 M 9.

²⁾ L. c. 201 B 28.

dorozumíval se s poddanými německou, nikoli bezvadnou řečí. Nad oběma sirými synky původně krajští hejtmani ustanovili za poručníky »hlavní«: máter jich vdovu a hraběte Heřmana Černína. Paní ujala prodloužený majetek. R. 1635, 27. května svolavši schůzi zájemníků, poslala relaci ku Deskám zemským se seznamem všech věřitelův a rukojmí někdy urozeného p. Jana V. Černína, z níž patrno, že zesnulý svých sester věny nevypadal, lhůt platebních na Cerhonice ročně neodváděl. Proto r. 1636, 17. března, nejvyšší ouředníci a soudcové zemští ustanovili zvláštní komisi k vúli zaopatření sester a sirotků Černínových, poněvadž zejména ony nevěděly, zda-li své spravedlnosti mají pohledávat při švagrové nebo na kupci statku Trhova p. Čabelickém. Komise určila, že na Cerhonicích⁵⁾.

Za takových okolností a ve válce manželé Oliusovi ovšem hospodařili zle a ještě hůř tehdy, když pan cabarelo, ačkoli si ho paní Elza prý vzala, »aby mne vopatřoval a von mne tak nešcasnou vopustit chce a preč hodlá«,⁶⁾ na vojnu odjízděl — a tu se nastěhoval do hořejšího domu v Miroticích, kdež rodina bydlela, cítedlný nedostatek, v němž i paní Eliška r. 1641 zemřela. V testametu si nařídila, aby tělo její pochovali do kostela sv. Jiljí v Miroticích — jméně odkázala na tři díly, synům a manželovi.⁷⁾ Synům zřídila za poručníka p. Španiola. Oba ty dva skutky zemřelé velice zazlíval strýc Heřman Černín. Asi vypořával, že cabalero (!) — voják hospodářství v české zemi ani za mák nerozumí a vždy jen »vojny — matky hojný« si hledí. Snad z téhož podnětu r. 1642, 12. července zemský soud Kristoforu cavaglierovi de los Olivos, nařízenému nejvyššímu lieutenantovi (obristlieutenant) poručnickému nad pastorky odňal a »z jistých hodných příčin« je svěřil Heřmanu hrab. Černínovi, »však na ten způsob, aby on Černín příslahu větší (= slavnou, na úřadě) vykonal a sirotkům jejich statek svým statkem dostatečně zaručil..., reversku Deskám Zemským složil, jej (statek) k dobrému řídil tak, aby jim ho neubejvalo ale raději přibejvalo. Také cavaglierovi de los Olivos o tom se poroučí, aby pořádný počet z téhož poručenství neprodleně učinil a hrab. Heřmanovi odvedl.⁸⁾ Panu Kristofu urážka nevoněla, počty jakž takž učinil, svůj dům v Praze v Novém městě »u Herbstů« nedaleko kostela u sv. Jindřicha, Španihelským mnichům v Praze nominatim P. Isidorovi de Cruce, převoru v Emausích, odevzdal a pod záminkou, že jede do Italie, do své vlasti Španihel odešel, když před tím ve vojsku obdržel vedle určité summy od císaře hodnost plukovníka.

Sirotku Maximiliánu Heřmanovi Černínovi zjed-

⁵⁾ Archiv Pražského místodržitelství, výpisy Paříkáho.

⁶⁾ Pře hraběnce Sylviče Černínové z Millesimo r. 1638 den n. Rehoře.

⁷⁾ DZ 147 H 13.

⁸⁾ DZ Kvatern rozmarinové barvy D 20.

nal poručník hrabě Černín místo u jakéhosi jízdného pluku, za nímž ho, »docela neochotného soldata« vypravil k Plzni v červenci r. 1647; ale již v listopadu píše o něm úředník Beránek (1647, 11. listopadu) jako o mrtvém: někde mezi Plzní a Chebem epidemickou nemocí život uzavřel a smutně zahynul.

Bratr jeho Jiří Václav narodil se r. 1627; roku 1669 povýšen do stavu svobodných pánů, zemřel 30. května 1687 v Praze, pohřben v Nahošicích. Ženil se třikráte: 1. r. 1651 s Maxičkou Alžbětou Bukovanskou z Bukovan. 2. r. 1666 se Salomenou Maximiliánou Vratislavkou, vdovou po Janu Karlově Žákovci ze Žákavy na Chocomysli a Dunějovicích. 3. r. 1675 s Annou Liduškou Mitrovskou z Nemyšle na Hořicích a Bělohradě, † 1707, 10./4. Z prvního manželství se mu narodil Václav Vilém (* 1652 22. listopadu, † 1698), ze třetího Antonie Renata (* 1678, † 1733 7. září jako choť Albrechta hrabě Buquoye), Humprechta († 1697 7. září na vojně v Uhřích) a Viktorii Isabellu († 1736 15. ledna jako manželka Františka hrabě Thurna). O svízelných začátcích Jiříkova hospodaření na Miroticích se zachovala v černínském archivu řádka listin.⁹⁾ Když ho zklamala naděje, že hrabě Černín-poručník pomůže, prodal r. 1650 nejprve statek Cerhonice Ludmile Kalenicové, rozené Deymové ze Stříteže, pro její vnučku Ludmilu Veroniku, potom manželku Jiříka Frant. Doudlebského z Doudleb¹⁰⁾ a po dlouhých sporech s ním r. 1671 Kateřině Alžbětě Běšínové¹¹⁾, ač mezikámen obrannými listy proti dlužníku chopili se hospodařství v Miroticích r. 1655 Vilém Smil Horčice z Prostého a r. 1665 Ladislav Hrobčický z Hrobčic. Tenkrát už Jiřík bydlel jako zámožnější statkář v létě v Chocomysli, v zimě v Klatovech, a r. 1669 9. listopadu zdědil po Jiříkovi nejstarším Černínovi z Chudenic zboží Osvračín (Ostračín) a Radonice. Hrabě Heřman Černín ve svém testamentu r. 1650 15. června odkázal Jiříkovi Václavovi, strejci svému Mirotickému, z lásky 12.000 zl. rýnských.

Také z tohoto chudého začátku jeho na Prácheňsku zachovala se řada korespondence úředníků Mirotických s hrabětem Heřmanem Černínem, známým spořilem své doby, jenž z majetku ve válečných shonech třicetileté války a ze ženiteb jako JMCské profiantmajstr v království Českém fortelně vypraktikovaného založil černínské svěřenství¹²⁾. Korespondence podává ostrými rysy nesmírné utrpení našeho lidu, kterého dřel voják, úřad, pán — a přece, třebaže bezpočtukráte před vojenskými partajemi se vším všudy do lesů utíkal, nezdolalo žádné protivenství jeho lásku k rodině půdě, všecko přetrval, řec a bídné chaty s láskou zachoval pro lepší časy.

⁹⁾ Korespondenci s úředníky připravím do tisku.

¹⁰⁾ DZ 389 D 12.

¹¹⁾ DZ 389 D 12.

¹²⁾ Životopis téhož Heřmana Černína vydal archivář Fr. Tischer mladší v Praze u V. Kotrbý.

Rozrod Černínů na Cerhonicích.

Jan Vilém Černín
† ante 1632 16/10
m. Elza Vratislavová z Mitrovic
2 m. don Christophorus de los Olivos.

Ferdinand † jako dítě	Jan Vilém † v mládí	Jiří Václav na Miroticích, Ostrašíně * 1627 † 1687 13/6 1 m. Max. Alžběta Bukovanská 2 m. Salomena Vratislavská 3 m. Anna Ludmila Mitrovská z Nemyšle † 1707 19/9	Max Heřman † 1647 v červenci na vojně v Chebu.
Václav Vilém † 1698	Antonie Renata * 1676 † 1733 7/9 m. Albrecht Buquoys cop. 1703 29/9	Humprecht † 1697 7/9 mlad., na vojně v Uhřích.	Viktoria Isabella † 1736 15/1 m. František hrabě Thurn cop. 1708 19/8.

O původu příjmení „Salač“

Klement Salač

Příjmení Salač není českého původu, jak by se na první pohled zdálo. Je nesprávné, odvozujeme-li se od slovesa sálati obdobně jako z lámati povstalo slovo lamač. Kdyby tento výklad příjmení byl správný, musilo by se slovo salač jako obecné podstatné jméno vyskytovat i aspoň v staročeské literatuře, nepřichází-li vůbec v literatuře novější. Slovo salač jako obecné podstatné jméno přichází však v české literatuře pouze jedenkrát a to v překladu bible olomoucké z roku 1417. Překladatel užil tohoto slova, když překládal v knize Judit latinskou větu: *Dixeruntque ad eum satellites eius.* Slovo satellites přeložil slovem salači: *Pověděchu jemu jeho salači.* Slovo satellites znamenalo za starodávna ozbrojenou družinu doprovázející panovníky a válečníky na jejich vypravách. Znamená to totéž jako vasal nebo man. Starší badatelé jako např. Josef Jireček se domnívali, že slovo salač vzniklo poněnáhlou přeměnou slova satellites. Moderní filologové jako např. prof. Josef Janko pokládají však tuto přeměnu s hlediska jazykového za nemožnou. Náhodou podařilo se mi vysvětliti původ příjmení teorií velmi jednoduchou. V Jungmannově slovníku (Slovník českoněmecký z r. 1838) je uvedeno slovo salak. Jungmann tam cituje větu: »Stráž svou z janičářů, salaků a špahů majet.« O slově salak poznámenává, že je to druh tureckých vojáků. Překladatel olomoucké bible znal pravděpodobně slovo salak i jeho význam a použil jej k překladu slova satellites. Musil však od tohoto slova utvořiti množné číslo, aby vyhověl množnému číslu latinského originálu. Toto množné číslo nemohl vyjádřiti v tehdejší době ještě slovem salakové, jako bychom to učinili dnes, tvar salaki se mu zdál patrně nevhodný, proto změkčil k v č a vytvořil tedy tvar salači. Později se domnívali, že od plurálu salači je jednotné číslo salač a v takové formě se slovo salak objevilo v příjmení. Podobné přeměny slov nejsou žádnou zvláštností, ja-

zykozpytci to nazývají zvratnou analogií. Zajímavé je, že i slovo salak ještě existuje jakožto příjmení, avšak se zdloženým a, tedy salák. V adresáři města Prahy se s tímto příjmením sejdeme.

Salačové žili v Praze již v roce 1361. W. W. Tomek ve svém Dějepise města Prahy uvádí, že uvedeného roku žil v Praze Jesco (Jan) Salač. Koupil dům od jakéhosi Troiana poblíž kostela sv. Ondřeje, který stával v nynější ul. Karoliny Světlé. Martinus Salač carnifex (řezník) měl šest domů v řadě od novoměstské věže až k místu, kde stojí dnes vyšší dívčí škola. Na tomto místě měl porážku neboli, jak se tenkrát říkalo, šlachtát. Jeho vdova Maruše odevzdala r. 1387 věžinu majetku synovi Pavlovi. Kolébkou rodu Salačů je však pravděpodobně kraj mladoboleslavský, kde jich ve vesnicích Slivno Horní, Dolní, Malé, Hřivno, Mečeříž, Košátky a j. žije dnes ještě velmi mnoho. Časem se ovšem příslušníci rodu rozšířili po celých Čechách. Salačové starších dob jsou sedláci, pozoruhodné je, že někteří měli velmi značný pozemkový majetek. Kdyby bylo možno souditi jen z příjmení, bylo by možno se domnívat, že vlastní původ rodu nutno hledati na Balkáně.

Rodopisné badatele prosíme o zaslání pořadání, drobných zpráv, posudků knih, dozvěděk a odpovědí.

Jednotlivé rody (neb rodové zádruhы) mohou si koupiti na dobu pěti neb deseti let v každém čísle našeho časopisu pravidelnou rubriku (celou stranu) pro zprávy o svém rodu.

Hudebníci v starých křestních matrikách hl. farního úřadu u sv. Mikuláše v Praze III.

Emil Trolde

Farní matriky, nejdůležitější to pramen pro ro-dopisce, skytají také jiným badatelům cenný materiál, jako statistikům, sociologům a historikům, zejména historikům umění. Tak sáhl náš lexikograf Bohumír Dlabač často k matrikám, by si opatřil potřebná data pro svůj »Künstlerlexikon des Königreiches Böhmen«, ovšem nemohl tak činiti soustavně, poněvadž přečtení matrik jen jednoho farního úřadu vyžaduje mnoho času a práce, a není předem zaručeno, že výsledek bude v poměru k vynaložené námaze. Této práce se nelekál prot. Dr. Václav Bartůněk a také uveřejnil zprávy o snubních matrikách 3 farních úřadů pražských v Časopisu společnosti přátel starožitnosti, ovšem jen v jakési přehledné formě. Biskup Dr. Antonín Podlahá se zajímal o umělecká řemesla a vydal obšírné seznamy řemeslníků v Archeologických památkách. Matriky hl. farního úřadu u sv. Mikuláše v Praze III. nesou poznámku, že je celé přečetl konservátor Jan Herain, pátraje po výtvarných umělcích. Poznátků takto získaných použil v četných publikacích, kartotheka jeho zůstala jako rukopis v archivu města Prahy. My zde podáváme soupis hudebníků, které jsme našli v křestních matrikách tohoto farního úřadu od r. 1630 do r. 1790; zápisu pozdější až do r. 1815 byly totiž již Dlabačem excerpovány. Starší zápis týkají se fary u sv. Václava, na jejíž místo potom v r. 1775 vstoupila nynější fara u sv. Mikuláše.

Rozmitálský učitel a skladatel Jan Jakub Ryba (1765—1815) rozeznává ve svém theoretickém díle 3 druhy hudebníků; jsou to muzikáři, muzikanti a musici. Muzikáři byli lidoví hudebníci, kteří provozovali hudbu pro řemeslníky. Příkrý výrok Rybův o muzikářích (viz článek prof. Adolfa Cmírala v Hudební Revui IX, 1915—1916, str. 5) můžeme zcela právem zmírniti, vzpomeneme-li, že muzikáři náleželi od r. 1677 do svého cechu, řídícího se svým zvláštním cechovním rádem. Cech dbal toho, aby jeho členové byli řádně v hudbě vyučeni, a staral se o ochranu jejich »proti nepořádným a jim a jejich obchodu újmu působícím lidem« (Liber decretationum 1608 = 821 fol. 183 v Pražském městském archivu při dni 29. X. 1729). Stížnosti »proti fušířům, obzvláště v veřejných bálech, svatbách a hospodách« vyřídil staroměstský magistrát svými dekrety z 23. srpna 1747 a z 5. května 1749 (Libri decretationum 1613 = 826 fol. 212 a 1614 = 827 fol. 41. tamtéž). Také okolnosti, že muzikáři se vůči faráři vždy hrdehlásili k svému řemeslu, svědčí o jistém sebevědomí a jakési stavovské cti. Titulu »muzikář« bylo použito i tam, kde je v matrice celý zápis latinský, jen sem tam byl zaměněn názvem »musicus«. K tému výjimkám zde není přihlízeno, nýbrž řídili jsme

se vždy zápisem starším, ponechavše původní název »muzikář«. Teprve r. 1742 mizí název »muzikář« docela. Patrně úpadek v cechovnictví, jenž zavládl ve 2. pol. XVIII. stol., působil také zhoubně v cechu muzikářů a tím lze vysvětliti onen despekt, s nímž Ryba o těchto hudebnících kol. r. 1800 mluvil.

Další 2 kategorie hudebníků, muzikanti a muzici jsou v matrikách ztotožnovány, užívá se názvu muzikant v českém textu, názvu musicus v textu latinském. My myslíme při slovu »muzikant« či »musicus« vždy na hudebníky instrumentální; jinak ale náš matrikář dává tyto tituly třeba varhaníkům, zpěvákům, kantorům i chorregeutům. V těchto případech přidáváme titul jinde zjištěný v kulatých závorkách s udáním pramene; totéž činíme tam, kde v matrice titul vůbec chybí.

K hudebníkům patří také osoby školské, neboť kantoři fungovali jak na venkově, tak i v Praze jako ředitelové kúru. Zdali tuto funkci zastávali také školní mistři (Schulmeisteri, ludimagistri), nelze všeobecně tvrditi, ale vzhledem k tehdejším poměrům lze předpokládati, že i tito byli hudby znali. Teprve zavedením tereziánské školní reformy, v Praze od r. 1776, pověřují se, alespoň zde, osoby mimo školu stojící, řízením kúr.

Konečně jsme do našeho seznamu zařadili i nástrojáře; o mnohých houslařích je známo, že byli také výtečnými houslisty.

Aby čtenáři snadněji našli jméno, o které se zajímají, seřadili jsme hudebníky, bez ohledu na výše uvedené kategorie, do pořadí abecedního s pravopisem moderním. Jen tam, kde transkripce je pochybná, byl starý způsob psaní ponechán. Rozdílný způsob psaní jednoho a téhož jména na různých místech v matrikách byl vyznačen hranatými závorkami, kdežto kulaté závorky poukazují na pramen jiný.

Ag(a)doni Theodor, (podle Soupisu pomátek sv. 45., str. IX. a 32. varhanář); syn Theodor * 12. IV. 1683.

Alexius František z Benátek, musicus, (podle Ant. Podlahy »Catalogus collectionis operum artis musicae . . .«, str. XXIX.: violonista a klarinista kostela sv. Vítá); dětí:

Terezia Michaelina * 6. X. 1747,
Anna Barbora Caceilie * 1. II. 1749,
Jan Václav Michal * 8. VII. 1750,
Wolfgang Josef Michal * 26. III. 1753,
Dominik Václav * 4. VIII. 1754,
Václav František Antonín * 15. IV. 1756,
Jan Viktorin František * 5. IX. 1759,
Anna Barbora Kateřina * 24. XI. 1760,
Josef Václav František * 7. IX. 1764,
Alžběta Lidmila Františka * 15. IX. 1766,

Josef František Václav * 2. IV. 1768,
 Martin Josef František Václav * 10. XI. 1773.
 Ander Michal, polní trubač; syn
 František Josef * 1. XI. 1710.
 Anthoni Melichar, nástrojář; dcera
 Marie Anna Eva * 21. III. 1757.
 Artman (Hartman, Ortman), varhanář; dítky:
 Jeroným * 4. XII. 1661,
 Markéta * 27. VI. 1669,
 Jiří Vojtěch * 13. XII. 1672,
 Johana Judita * 2. V. 1674,
 Eva Františka * 23. IV. 1677,
 Rozina * 3. III. 1680,
 Ast(e)l Václav, musicus; dítky:
 Anna Marie Kateřina * 6. VI. 1775,
 Barbora * 4. VI. 1777,
 Prokop Jan Václav * 5. VII. 1780.
 Babák Martin, musicus; dcera
 Anna Maria * 18. V. 1787.
 Bechyně Martin, muzikář; dcera
 Anna Kateřina * 2. IX. 1710.
 Bechyně Petr, muzikář; syn
 Vojtěch František * 21. IV. 1714.
 Benna Matěj, muzikář; dcera
 Rozalie Kateřina * 4. IX. 1679.
 Bilinský (Bylinsky) Jan Karl, trubač u hraběte Slavaty; děti:
 Eva Reneta * 8. XII. 1663,
 Jan František * 30. VIII. 1665,
 Marie Suzana * 23. VII. 1667.
 Birmann Antonín, harfenista; děti:
 Marie Suzana * 24. II. 1741.
 Anna Marie Alžběta * 11. I. 1743.
 Blažek Antonín, musicus; syn
 Antonín Rudolf * 3. IX. 1783.
 Both František, ludimagister z lazaretu; syn
 Jan * 22. VI. 1735.
 Brater Linhart, loutnař; děti:
 Jan * 5. II. 1687,
 Marie Rozina * 28. II. 1679,
 Jgnác Vojtěch * 17. IV. 1683.
 Burda Václav, muzikant; dcera
 Johana Alžběta * 21. IX. 1785.
 Capritius viz Kaprycius.
 Císař (Czysarž) Jakub, muzikář; děti:
 Jan Šebestian * 22. I. 1739,
 Marie Josefa * 5. VI. 1742.
 Danneberg Theodor, huboista od regimentu; syn
 František Karel * 9. IX. 1728.
 Edlinger Tomáš, loutnář; děti:
 Josef Jáchym * 7. III. 1693,
 Bernard Tomáš * 21. VIII. 1695.
 Egler Jan Antonín, z Horní Libetavy, musicus, později posel radniční: děti:
 Antonín František Václav * 6. XI. 1767,
 Anna Josefa * 7. VIII. 1770,
 Josefa * 28. II. 1772,
 František Jan * 19. XI. 1773,
 Čeněk August * 9. VIII. 1775,
 Jan Silvester * 31. XII. 1777,
 Čeněk Ondřej * 8. X. 1779,
 Walburga * 29. VII. 1781,
 Aloisia Ludmila * 7. III. 1783, otec »Elgerez«.
 Endler Gabriel, musicus; dcera
 Leonora Wilgefornis * 20. II. 1754.
 Erhardt Šebestian, musicus syn
 Jan František Šebestian * 6. IX. 1716.
 Faber Martin, školní mistr na Újezdě; syn
 Martin * 6. II. 1659.
 Fassmann (Fossmann) František, varhanář, děti:
 Marie Hedvika * 29. XII. 1724,
 Anna Marie Hedvika * 8. XII. 1725,
 Augustin Adrian Norbert * 28. VIII. 1772.
 Fi(e)biger Jgnác, musicus, dcera
 Marie Anna * 4. VII. 1756.
 Ficz Fridrich, muzikant u hraběte Černína; syn
 Jan Jindřich * 29. VI. 1724.
 Fis(c)her Arnošt, musicus; dcera
 Johana Alžběta Josefa Vincencie * 19. V. 1768.
 Förster Karel, musicus; syn
 Václav Kašpar Antonín * 5. I. 1743.
 Forst (Foržt) Jan Linhart, kantor u sv. Václava; děti:
 Antonín Jan * 25. II. 1683,
 Judita Polixena * 3. V. 1685,
 Václav Vojtěch * 7. IV. 1689,
 Marie Anna * 10. XII. 1693
 Jan Jachym * 22. VII. 1903.
 Forst Václav, regenschori u sv. Václava, děti:
 Kateřina Filipina * 1. V. 1715,
 Kryštof Jan * 2. IX. 1716,
 Anna Antonie * 11. VI. 1718,
 Barbora Helena * 5. III. 1720,
 Marie Kateřina * 27. V. 1722,
 Josefa } Dorota Nepomucka } * 3. III. 1724,
 Václav Vojtěch Matěj * 22. IV. 1726,
 Marie Helena Barbora * 5. XII. 1728,
 Anna Marie Josefa * 24. III. 1731,
 Karel Benedikt Josef * 21. III. 1732,
 Antonín Jan Benjamin * 21. IV. 1734,
 Jan Josef Jeroným * 1. X. 1736,
 Norbert Augustin Maxim * 30. V. 1739.
 Fronk Michal, muzikář; syn
 Martin Bernard * 21. VIII. 1670.
 Fuchs Václav z Mníšku, musicus; děti:
 Anna * 31. VIII. 1781,
 Jan * 10. XII. 1790,
 Gayer Vojtěch (viz Podlaha, Catalogus str. XVIII., XX., XXI.), musicus; dcera
 Anna Antonie * 6. IV. 1738.
 Getz Jan Amadeus, huboista pluku Sickingen; syn
 Ondřej Kazimír Bonifác * 14. V. 1720.
 Gürner Filip, musicus; dcera
 Marie Johana * 20. I. 1730.
 Hájek Václav František, musicus pluku Sickingen; děti:
 Jan Sigismund * 4. II. 1721,
 Šebestjan Emanuel * 3. II. 1723,
 Anna Ludovika * 21. V. 1725.
 Haller František Vavřinec u Berchesgadenu, mu-

sicus u knížete Fürstenberga, později u arcibiskupa; děti:

Jan Křtitel * 24. V. 1775,
 Marie Terezie * 25. I. 1781,
 Kateřina Alžběta * 19. IX. 1782,
 Marie Barbora * 18. XII. 1784,
 Anna Kateřina Barbora * 15. VII. 1786. viz Hol(l)ar.
 Hanke František, musicus; dcera
 Josefa Žofie Anna * 15. III. 1784.
 Hantschel Jan, choralista u sv. Vítá; děti:
 Alžběta Eleonora * 19. II. 1736,
 Anna Terezie Františka * 17. XII. 1737,
 Johana Rozina * 6. III. 1741.
 Hanuš Pavel, muzikář; syn
 Augustin * 15. X. 1656.
 Havlíček Josef, musicus u sv. Václava; děti:
 Karel Josef * 24. I. 1721,
 Anna Lidmila * 7. V. 1722,
 Josef Maximilian * 4. IX. 1723,
 Anna Lidmila * 11. VI. 1724,
 Josef Vojtěch * 4. IV. 1726,
 Maximilian * 9. VI. 1737.
 Havlíček Jiří, muzikář na Újezdě; syn
 Michal Jakub Jan * 26. IV. 1712.
 Hel(l)mer Jan Jiří, arcularius tj. truhlář, (jinak známý houslař); děti:
 Jan * 14. VII. 1730,
 Anna Kateřina * 18. VII. 1731,
 Ludmila * 5. IX. 1732,
 Václav Michal * 27. IX. 1741.
 Helmer Karel, testutifex, tj. loutnař; děti:
 Karel Ondřej * 27. VI. 1764,
 Anna Marie Kateřina * 8. X. 1767,
 Jan Ondřej Adam * 25. XII. 1768,
 Markéta Maria Anna * 2. IV. 1770,
 Juda Tadeáš Ondřej Adolf * 31. XII. 1772,
 Terezie Markéta * 25. IX. 1774,
 Františka Markéta * 19. IX. 1776,
 Jan Tadeáš * 23. XII. 1777,
 Magdalena Anna * 9. VII. 1779,
 Josefa Františka * 8. XI. 1780,
 Fridrich Jan Prokop * 18. VI. 1786.
 Hlava Melichar, musicus, později musiky direktor u hraběte Morzina; děti:
 Jan Norbert Karel Gabriel * 27. XII. 1718,
 Filip Vilém Adam Jan Ignác * 29. VI. 1726.
 Hoffman Jan Michal školní mistr; syn
 Leopold * 15. XI. 1677.
 Hollar František, musicus u arcibiskupa; dcera
 Marie Anna Barbora * 6. I. 1779. — Viz Haller.
 Holtzinger Josef z Mnichova, prefektus musicae ad Baadam inclytæ legivicis Bathianæ; děti:
 Regina * 6. IX. 1777,
 Johana * 24. V. 1779.
 Holub Martin, muzikář; děti:
 Václav Jiří * 14. V. 1711,
 Rozalie Lidmila * 1. IX. 1712.
 Horník Jan, muzikář na Újezdě; syn
 Jan Felix * 30. V. 1717.
 (H)řebiček Adam, tenorista u sv. Václava; děti:
 Anna Dorota * 24. X. 1683,

Václav Jan * 18. XI. 1688,
 Bernard Jakub * 19. VIII. 1693,
 Jakub Ignác * 3. IX. 1694,
 Václav Jakub * 23. IX. 1697.
 Hrachovina Václav, polní trubač; syn
 Václav Felix * 30. VII. 1712.
 Junger Jan, musicus; syn
 Jan Kryštof * 2. VIII. 1660.
 Kaprycius Enoch (podle Dlabače I. 265 Capricius varhanář); dcera
 Ludmila Veronika * 24. VI. 1662.
 Kavka Karel, muzikář; dcera
 Eva * 22. XII. 1647.
 Kaiser (Kaysser) Jan, trubač z radnice; syn
 Josef František * 9. II. 1766.
 Keller viz Köhler.
 Kernez František, musicus; dcera
 Marie Anna Apolena * 10. II. 1771.
 Kir(ch)ner (Kyrchner) Jan I., muzikář; děti:
 František Jiří * 13. I. 1724,
 Jan * 31. I. 1725,
 Matěj * 25. III. 1727,
 Alžběta * 7. X. 1729,
 Anna Eleonora * 24. VIII. 1733,
 Alžběta * 3. III. 1740.
 Hruška František, muzikář; děti:
 Matěj * 6. I. 1713,
 Anna Barbora Alžběta * 9. XI. 1714,
 Marie Josefa * 6. III. 1717.
 Alžběta * 21. IX. 1722.
 Hruška Václav, muzikář; děti:
 Jan Václav * 24. V. 1661,
 Kateřina * 24. VI. 1663,
 František Jindřich * 6. VIII. 1670.
 Hubka Jiří, pískač; dcera
 Lidmila * 11. VIII. 1662.
 Hundeman (Hundemon) Antonín, muzikář z Újezda; děti:
 Jan Václav * 1. IV. 1693,
 František Antonín * 1. XII. 1695,
 Helena Žofie * 16. V. 1698,
 Tomáš Ondřej Antonín * 10. XII. 1705,
 Barbora Magdalena Antonie * 14. XI. 1715.
 Iwynger Wolfgang, muzikář; dcera
 Zofie Lidmila * 3. VI. 1671.
 Jalovec Jiří, muzikář; syn
 Karel * 2. IV. 1713.
 Janovka Martin, huboista u pluku, později tibicen (trubač) u pluku Ogivi; děti:
 Anna Marie Antonie Johana * 10. IV. 1734,
 Jan Nepomuk * 17. I. 1736.
 Javůrek (Gaburek) Josef z Ledče, musicus u sv. Mikuláše, později regenschori (podle Dlabače II. 21 na karmelitánů, kajetanů a karmelitek); děti:
 Josef Jindřich Antonín * 2. II. 1777,
 Apolena Františka Barbora * 10. II. 1779,
 Jan Křtitel Eliáš * 23 XI. 1782,
 Alžběta Apolena * 16. IX. 1784,
 Klara Barbora * 3. XII. 1785.
 Jelínek Jan, varhaník u sv. Mikuláše; děti:
 Pokračování.

Seznam svěcenců olomoucké diecéze v letech 1599-1619.

Rudolf Zuber (Kroměříž)

Kardinál Dietrichštejn se podobně jako jeho předchůdci neodhodlal ke stavbě a zřízení diecésního semináře, protože se utápel v dluzích. Ale zavedl jako novinku aspoň seznam svěcenců, který se uchoval v konsistorním archivu v Olomouci. Obsahuje jména kleriků, kteří od r. 1599 až do r. 1616 přijali svěcení, ať nižší či vyšší. Kromě iniciativy Dietrichštejnovy nelze opominout i vlastního autora soupisu, Vavřince Zwetlera, který zanechal po sobě více užitečných prací, podávajících ve formě soupisu dobrý výhled do předbělohorských církevních poměrů. Z jeho pilného péra vyšel ztracený seznam biskupů Augustini Moravi Catalogus Episcoporum olomucensium continuatus et auctus usque ad Episcopum Franciscum de Dietrichstain, a důležitý urbář kolegiátního kostela v Kroměříži z r. 1619. Zwetler byl Němec ze Svitav, do duchovního stavu vstoupil 11. června 1600 jako magistr. Diakonát přijal po pětileté přestávce 17. prosince 1601, kněžství 28. března následujícího roku.¹⁾ R. 1612 se stal kroměřížským proboštem, r. 1613 latinským sekretářem biskupovým, zemřel poměrně mlad 26. července 1623 jako rada a kancléř kardinálův.²⁾

Seznam není ovšem nějakým systematickým katalogem veškerého diecésního kněžstva, jako jsou dnešní, nýbrž prostým zápisem svěcenců s udáním rodiště nebo aspoň národnosti, pak místa svěcení, jména světitele a stupně svěcení. U řeholníků je zpravidla udána i řádová příslušnost, u světských kněží buď nic nebo poznámka: ad provisionem Dni Cardinalis, což znamená, že starost o jejich výživu bral kardinál na sebe. U svěcenců, pocházejících z jiných diecézí, je o tom připojena poznámka.

Soupis nebyl veden v jedné knize od počátku a pak doplnován, nýbrž souhrnně sepsán podle zápisů jednotlivých svěcení, jak docházely do biskupské kanceláře. Tím ovšem trpí úplnost seznamu, protože se mnohdy jména svěcenců ztratila nebo nedošla do kanceláře, jak svědčí některé poznámky.³⁾ V jednom případě zavinila špatná jakost papíru, že nebylo možno zapsat jména všech svěcenců.⁴⁾ Tato opomenutí bohužel zkres-

lují velký počet svěcenců, který byl tedy vyšší, než jak jej později udávají souhrnné číslice. Nebyt však Zwetlerovy pilnosti, nezachovalo by se nic.

Svěcení se mělo udít podle starých obyčejů v suché dni, na Bílou sobotu nebo v sobotu před hodem svatodušním, ale biskup mohl z důležitých příčin zvolit i jiný den, a tomu je tak i v našem soupisu. Rovněž i místo svěcení se různí od předpisu, jenž požaduje, aby se udílelo v biskupském kostele. Nejčastěji jmenují zápisu Olomouc, pak sídelní město Kroměříž, méně už Brno, Vyškov, Znojmo a Mikulov. Někdy i venkovský lid mohl shlédnout vznešené obrady, zavítal-li při nějaké slavnosti biskup i do menších míst, jako bylo poutní místo u sv. Anny ve Staré Vodě (31. prosince 1603) nebo v Laškově (21. srpna 1611), kde byl otvírá nový kostel. Podobně v Hrubčicích udělil sufragán r. 1612 dvěma Kroměřížanům podjáhenství a jáhenství při příležitosti posvěcení hrubčického kostela. Někdy k tomu vedly i praktické důvody, když ku př. spojil kardinál s visitací Žďáru i svěcení (22. září 1607). I v Holešově obdrželo šest světských alumnů v r. 1615 svěcení na kněze.

S počátku světival kardinál sám; jsa však zahrnut politickými úkoly, rád přenechával svěcení svému sufragánovi, jehož si v Římě r. 1605 vymohl po dlouhých nárcích na vlastní přetízenost. Stal se jím Melchior Pyrnesius z Pyrnu, jehož slavnostně posvětil na biskupa v olomoucké katedrále za velké účasti kláru i lidu 19. července 1605. Velká diecéze potřebovala naléhavě biskupa, který by stále prodléval v zemi, protože se Dietrichštejn někdy i půl roku nedostal k svěcení. V roce 1600 bylo první svěcení 16. června a pak až v únoru 1601. Nepřihlásili-li se někdy všichni kandidáti najednou, přijímal kardinál oznamení nového termínu s nevolí. V roce 1601 udílel svěcení v brněnské jesuitské kolejí v dubnu už po druhé po sobě a stěžoval si proto, že je při svých záležitostech častokrát obtěžován ordinacemi. Leč jen s ohledem na škodlivou řídkost kněží v zemi bude světit 2. dubna v Brně.⁵⁾ Podobně i v roce 1604 světil 7. a 8. června a pak až na čtvrtou neděli adventní. Po roce 1605 míval pravidelně sufragána a po brzké smrti Pyrnesiově si posvětil 10. srpna 1608 na svého pomocníka kroměřížského probošta Jana Křtitele Civallihu. Od roku 1609 až 1616 se kardinál vůbec mezi světitele nevyskytuje, potom jen zřídka. V r. 1617 mu vypomáhal biskup Alonso a Requesens, snad nějaký jeho vzdálený příbuzný ze Španělska.

Svěcení předcházela zkouška kandidátů, již

¹⁾ Dle seznamu.

²⁾ Peřinka: Dějiny města Kroměříže, str. 473, 482, Delvert: Zur Geschichte des Erzbistums Olmütz, str. 67.

³⁾ Ke svěcení v jesuitském kostele v Brně 20. září 1603 je připojeno: »Illmus ac Rdnu habuit ordinationem in qua inter alios plures, (quorum nomina amissa ad cancellariam non venerunt) creatus et ordinatus est.« Podobně se stalo vícekrát; tak chybí jména kleriků, jež přijal do duchovního stavu 12. března 1606 biskup Pyrnesius z Pyrnu, a jména kněží, svěcených r. 1613.

⁴⁾ »Charta putrida non meruit plura ordinatorum nomina recipere. 21. září 1614.

⁵⁾ A. A. K., (Arcib. arch. Kroměříž), vol. koresp. 19. března 1601.

vedl zpravidla archidiákon.⁶⁾ O jiné přípravě svěcenců na přijetí svěcení ku příkladu duchovními cvičeními, jak jsou dnes obvyklá, se nemluví, ač je u jesuitů můžeme s určitostí předpokládat.

Velmi zajímavou je národní příslušnost svěcenců, u nichž se, zvláště u řeholníků, shledáváme s členy skoro všech evropských národů. Přispívala k tomu důležitost Olomouce, který vyrostl v důležité misijní středisko. Podle velkorysých plánů jesuity Antonia Possevina měla se stát olomoucká kolej výpadní brankou pro rekatalisaci severní a východní Evropy. Papežský alumnát, vedený jesuity, měl vychovávat příslušníky oněch národností, jež byly už protestantismem nebo pravoslavím zachváceny, aby mohli účiněji působit mezi svými krajaný nežli kněží-čincemi. Přesto však splnil alumnát své poslání v míře daleko menší, i když nikoli bezvýznamné, než jak si sliboval Possevino, protože 80 let od zavedení reformace v severských zemích bylo příliš velkým náskokem, který se nedal lehce dosáhnout. Tím si vysvětlíme, proč někdy papežští alumni, určení pro misie ve své rodné zemi, raději vstupovali do služeb olomoucké diecéze. Uvědomovali si snad více než vzdálení kuriálové beznadějnost snah, čítajících s nějakým náhlym zvratem v náboženské situaci v severských zemích, a zůstávali raději tam, kde se mohli lépe a pohodlněji uplatnit. I Dietrichštejn by je ochotně všechny převzal do diecése a žádal brzy po svém příjezdu na Moravu, aby mu v Římě dovolili umístit papežské alumnyn v diecési, kde jsou desítky far neobsazeny.⁷⁾ Tak na Moravě zůstali »ad provisionem Dni Cardinalis« Vilém Fornberg, šlechtic z Rigi, Švéd Abraham Gadolenus (1609) a jeho krajan Vavřinec Orestadius (1614). Rusín Jan Stephanides ze lvovské diecése, Polák Pavel Rógičeky.⁸⁾

Mezi alumnyn papežského semináře nacházíme Nory, Švédy, Rusy, Poláky i Litvany, pro něž byl Olomouc zdrojem theologického vzdělání. O významu olomouckého semináře pojednal velmi obširně Antonín Florovský v knize Čeští jesuité na Rusi a je věru škoda, že neznal nás seznám. Byl by z něho mohl vytěžit leckterý důležitý poznatek, který by při jeho ohromující znalosti pramenů i literatury ještě více stvrdil fakt, jak význačné místo zaujmá Morava svou prostředkující polohou mezi západem a východem.

Neméně pestrou národnostní mosaiku skýtají příslušníci řeholí z jižní a západní Evropy, mezi nimiž se objevují s výjimkou Angličanů a Fran-

⁶⁾ Před prvním svěcením, jež Dietrichštejn na Moravě udělil 17. prosince 1599 ve Vyškově, vyzkoušel kleriky olomoucké oficiál a archidiákon Ulrich Rietman.

⁷⁾ V. A. Borgh. III. 87 a b fol. 7, 6. června 1600.

⁸⁾ Z těchto jmen se vyskytuje v Tenorově přehledu farností a kněží, podaném v knize Bl. Jan Sarkander, jen Jan Stephanides jako farář ve Vlachovicích (str. 46). Dietrichštejn ho v r. 1604 posílal do Opavy, ale jemu se na horkou štaci nechtělo a vymlouval se, že by tam byl méně vhodný (str. 158).

couzů Flandři, Severoněmci, Luxemburčané, Lužičané, Štýrové, Sedmihradčané, Chorvati, Dalmatinci, Italové a Španělé. Ti všichni přijímali v moravských kostelích důstojenství, jež dávalo jejich životu nezměnitelný směr.

Ze světských kněží patřil největší počet cizinců k Slezanům a Polákům. Slezsko jako část koruny české tělo vzdycy k materškým zemím a proud polského živlu se rovnal přímo vpádu do okrajových území Moravy a Těšínska. Význam Olomouce jako kulturního střediska pro přilehlé polské území vyzdvihuje Florovský ve zmíněné knize a seznam svěcenců jen potvrzuje přitažlivost moravské země, lákající úrodností i vyším kulturním stupněm laiky i kleriky. Dokonce i na olomouckém stolci zasedli dva Poláci, biskup Grodecki a Stanislav Pavlovský, a za nimi přitáhla řada jejich krajanů, kteří zaujali místa na farách i v kapitule. Polák Jerg byl dokonce kapitolou postaven jako Dietrichštejnův protikandidát. I v tehdejší době přijímali Čechové dobromyslně cizince, ujídající jim z domácí mísy, zatím co v sousedním Slezsku vratislavská kapitula už koncem 15. století stanovila, že nikoho nepřijme, kdo by pocházel »ex regno Poloniae, ut pote majori et minori Polonia, Russia, Lithuania, Mazovia similibusque subiacentibus terris.«⁹⁾ V době kolem r. 1600 se německý nacionální rozrostl ještě více a přímo žádali císaře, aby prebendy ve Vratislavi nebyly udíleny Polákům (den Polaken).¹⁰⁾

V seznamu se několikrát u řeholníků označuje národnost slovem Sclavus, tak ku př. u cisterciáka Jana Pombiadesa z Velehradu a premonstráta Norberta Grederica. Snad šlo o rodáka ze Sclavonie — ze Slavonie. Někde je udáno rodiště i národnost, ku př. u blahosl. Jana Sarkandra, u jehož jména následuje »Scozoviensis Moravus«. Skočov leží nesporně ve Slezsku. Moravus pak označuje národnost.

Podle kněží, rozených na Moravě, se dají podle rodiště určit kraje, více zachované katolické víře, a to z té okolnosti, že se z nich více obyvatel odhadlo ke vstupu do kněžského stavu. Některá města jako Mohelnice, Svitavy, Kroměříž, Ostrava přicházejí v seznamu častěji než střediska protestantství jako byla Jihlava, Brno, Uher, Hradiště. Z menších osad na Slovácku čteme jména Polešovice, Kyjov, Boršice; na Hané Olšany, Křenovice, Vyškov; na severní Moravě Písářov, Moravičany i Lanškroun. Z východního cípu Moravy stali se kněžími mladíci z Frýdlantu a Brušperka, i dnešní naše Slezsko je zastoupeno osadami Plesnou a Hlučínem. *Pokračování.*

⁹⁾ G. Zimmermann: Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation, 1938, str. 92.

¹⁰⁾ Tamtéž, str. 94. Je zajímavé, že v olomoucké kapitule byli Poláci po staletí zastoupeni až do nejnovější doby. Posledním z nich byl hrabě Halka-Ledochowski, zesnulý v Praze r. 1941.

Svatební smlouvy a závěti půhončích na Olomoucku a na Přerovsku v letech 1757–1807.

Frant. Klein (Olomouc)

Pro rodopisce nejcennější hodnotou gruntovně-knihovního vývoje z let 1748–1850, tedy ze samého konce dob patrimoniaálních, jsou a zůstanou knihy listinných opisů (t. zv. Kniha listin = Urkunden-Buch, Kniha instrumentů = Instrumenten-Buch), zakládané po roce 1748 u vrchnosten-ských úřadů jako podrobný pramenný doplněk přehledné hlavní knihy gruntovní. Nezakládaly je všechny moravské vrchnosti stejně brzy; na Brněnsku je vedlo na př. židlochovské panství již od r. 1748, kdežto na Olomoucku na nejrozsáhlejším panství kapitulním až z dob josefinských, namnoze až z napoleonských. I když do nich vrchnostenští písáři opisovávali české listiny často jen v německém překladě a i když se tu a tam dopouštěli textových chybíček nebo celý text proti originálu zkracovali, přece tyto opisy zůstávají v 98 procentech případů jedinou vzácnou a často překvapivě objevnou náhradou původních smluv trhových, směnných, svatebních, závětí, odevzdacích listin, dlužních úpisů, kvitancí a jiných rodopisných dokladů, jejich originály už dávno poničila nepřízeň času nebo lidí.

Privilegovaná vrstva nerobotních moravských sedláků, držících právem posloupnosti grunty bývalých ještě privilegovanějších t. zv. půhončích neboli svobodných poslů zemského soudu olomouckého, sdružovala své příslušníky ze sedmi různých obcí na Olomoucku a na Přerovsku ve své hlavní obci Sobíškách a vedla tam pro jejich půhončí grunty společnou gruntovní knihu, ať tyto grunty byly v Sobíškách, Radvanicích, Hostkovicích, Nelešovicích, Kyničkách či v Dubčanech. V sedmé staré obci Předmostí přestali »pohončáci« (jak se potomkům a nástupcům někdejších skutečných půhončích říkalo a říká podnes) sídit po třicetileté válce, takže v potomní půhončí gruntovní knize jsou zápisy o koupích a dědění půhončích grutů jen z oněch šesti obcí. Zvláštní knihy listinných opisů však pohončáci bohužel nezaložili; a jako se na mnoha panstvích ujímal již od konce dob tereziánských zvyk zakládati samostatně t. zv. knihy smluv svatebních, neměli pohončáci ani těch. Jen málokteré důležitější svatební smlouvy si většinou až na samém rozhraní 18. a 19. století dali do své tehdejší gruntovnice, započaté roku 1703, ukončené r. 1807 a chované nyní v zemském archivu v Brně jako rukopis č. 892. Je v ní opsáno všeho všudy pouhých 18 svatebních smluv, první z r. 1757, druhá 1779, třetí zase až za deset let z r. 1789 a další od r. 1795 porůznu do r. 1807; všechny arcif jsou české, a protože všechny společně mohou být částečnou náhražkou postrádané pohončácké knihy smluv svatebních, jakož i protože se týkají také obcí nepohončáckých, pokládám za praktické otisknouti abecedně podle žení-

chova příjmení aspoň jména snoubenců, datum a folio, na němž je svatební smlouva v gruntovní knize opsána. Čísluji je pořadem podle abecedy a připojuji pro rychlejší orientaci také abecední přehled podle nevěst s odkazem na podrobnosti v přehledu ženichů.

1. Doležal: Jakub D., půhončí z Radvanic; nevěsta Kateřina, dcera Jana Šípka, dědičného fojta z Lejsek. Dne 5. 2. 1795.
2. Groff: poct. mlád. Josef, syn neb. Antonína G. z Grygova; nevěsta poct. děv. Marianna, dcera Josefa Susky, souseda půhončího ze Sobíšek. Ženich se přiženil na půhončí grunt do Sobíšek. Dne 4. 1. 1757. Fol. 60—62.
3. Harna: mlád. František, syn neb. Františka H. z Dluhonic; nevěsta panna Petronilla, dcera Josefa Davídka ze Sobíšek. Nevěsta se přivedala do Dluhonic na grunt č. 49. Dne 30. 10. 1806. Fol. 331v—332v.
4. Kalus: poct. ml. Fabián, syn Severina K. z Újezda č. 49; nevěsta poct. vdova Veronika po neb. Šebestiánu Valijuru z Radvanic. Ženich se přiženil k vdově do Radvanic. Dne 19. 5. 1796. Fol. 385.
5. Kratochvíl: Josef, syn Karla K., sedlák a rychtář ten čas metropolitan-kapitulářské strany Nelešovic; nevěsta Anna; dcera Jana Kubálka, půhončího z Nelešovic. Nevěsta se přivedala na ženichův grunt v Nelešovicích č. 14. Dne 23. 1. 1800. Fol. 582—583v.
6. Krejčířík: poct. mlád. Josef, syn France Krejčířka (dříve po předcích zvaného Krejčí), půhončího z Hostkovic č. 11; nevěsta poct. děv. Kateřina, dcera neb. Josefa Zubaníka z Drahlova. Nevěsta se přivedala do Hostkovic na grunt č. 11. Dne 8. 1. 1807. Fol. 512v—513v.
7. Kubáč: mlád. Josef, syn Josefa K., půhončího v Hostkovicích č. 13; nevěsta děv. Magdalena, dcera Viktorina Židáka, pololánka a ten čas rychtáře z Drozdína. Nevěsta se přivedala na grunt v Hostkovicích č. 13. Dne 11. 6. 1807. Fol. 458—459.
8. Libosvář: Jan, syn Augustina L., nevěsta Anna, dcera neb. Ignáce Bittnera, šenkýře. Oba z Nelešovic. Dne 8. 1. 1807. Fol. 333—334.
9. Macenauer: Jan, syn France M., ten čas pana švejcara v podolském dvoře; nevěsta Františka, dcera France Kreitze, půhončího výměnkáře z Radvanic č. 1. Dne 17. 1. 1797. Fol. 385v—386.
10. Novák: Florián, syn Františka N., z Hrubých Penčic; nevěsta Rosalie, dcera neb.

- Antonína Šrámka ze svobodnej dědiny Sobišek. Nevěsta se přivdala do Velkých Penčic na chalupu č. 27. Dne 3. 1. 1799. Fol. 326v—327.
11. Pochyla: Matouš, syn neb. Františka P. z Čelechovic; nevěsta Anna, dcera Augusta Libosvára, svobodníka z Nelešovic. Nevěsta se přivdala do Čelechovic na grunt č. 13. Dne 28. 5. 1801. Fol. 537—538.
12. Skopal: Franc, syn Jana S. ze Štípy; nevěsta panna Marianna, dcera neb. Jana Susky, svobodníka ze Sobišek. Nevěsta se přivdala do Štípy na chalupu č. 70. Dne 17. 9. 1798. Fol. 325—326v.
13. Stejskal: poct. mlád. Jan, syn neb. Václava S.; nevěsta poct. panna Paulina, dcera neb. Floriána Schmitta. Oba z Radvanic. Ženich se přiženil na nevěstin půhončí grunt. Dne 16. 4. 1789. Fol. 201—202.
14. Stejskal: vdopec Jan S., půhončí z Radvanic; nevěsta poct. panna Anna, dcera pana Antonína Kráčméra, měšťana z Přerova. Dne 17. 6. 1795. Fol. 202v—203v.
15. Vanýsek: vdopec Tomáš V., pololánik z Hrubého Týnce č. 98; nevěsta panna Anna, dcera France Čejky z Nelešovic. Nevěsta se přivdala do Velkého Týnce na grunt č. 98. Dne 24. 7. 1806. Fol. 539—539v.
16. Zapletal: poct. mlád. Franc, syn Pavla Z., souseda z dědiny Majetína; nevěsta poct. děv. Antonie, dcera pana Josefa Groffa, souseda a ten čas pudmistra půhončího ze Sobišek. Ženich se přiženil na půhončí grunt do Sobišek č. 14. Dne 13. 3. 1779. Fol. 254—255v.
17. Zlámal: Tadeáš, syn Karla Z., kováře sobíšského; nevěsta Marianna, dcera neb. Ignáce Bittnera, šenkýře nelešovského. Nevěsta se přivdala na sobíšskou kovárnou. Dne 4. 5. 1796. Fol. 327v—328v.
18. Zlámal: vdopec Tadáš Z., »landmistr kovářského profesi«; nevěsta Barbora, dcera neb. Antonína Susky, hofera. Oba ze Sobišek. Dne 18. 4. 1806. Fol. 330—331.
- Bittnerová Anna — viz č. 8.
 Bittnerová Marianna — viz č. 17.
 Čejková Anna — viz č. 15.
 Davídková Petronilla — viz č. 3.
 Groffová Antonie — viz č. 16.
 Kráčmerová Anna — viz č. 14.
 Kreitzová Františka — viz č. 9.
 Kubálková Anna — viz č. 5.
 Libosvárová Anna — viz č. 11.
 Schmittová Paulina — viz č. 13.
 Susková Barbora — viz č. 18.
 Susková Marianna — viz č. 2 a č. 12.
 Šípková Kateřina — viz č. 1.
 Šrámková Rosalie — viz č. 10.
 Valijurová vdova Veronika — viz č. 4.
 Zubaníková Kateřina — viz č. 6.
 Židáková Magdalena — viz č. 7.
- Jakoby mimochodem dostaly se do této půhončí gruntovnice také opisy tří posledních vůlí, a to po těchto nebožtíčcích:
- Isidor Na vrátil; dne 24. 1. 1798. Fol. 174—174v.
 Pavla Susková, manželka Valentina Susky, půhončího ze Sobišek č. 15, dcera Josefa Tičeho ze Sobišek; dne 21. 2. 1797.
 Josef Tičhý, půhončí v Sobiškách č. 8; dne 17. 3. 1797. Fol. 73—75.

Dvořák.

Obecně rozšířené příjmení *Dvořák*, psáno též *Dvořák*, *Dvoorschak* a pod., *Dvořáček* souvisí, jak naznačuje náš etymologický instinkt zcela jasně, se slovem *dvůr* a vyvinulo se z apelativního významu slova *dvořák* »dvorský sedláč, majetník dvoru«, jak se s nimi setkáváme obecně ve starších dobách i v právnickém jazyce, na př.: *pak-li by se toho ktokoli z forberečníků a dvořáků dopustil* KolAA fol. 61a z r. 1513. Tento zajímavý významový odstín se dodnes u tohoto slova udržel dialekticky na Moravě (»svobodný sedláč«) a souvisí jistě s významem slova *dvůr*, stč. *dvór*, jímž se označovala už v starém jazyce podobně jako dnes větší hospodářská usedlost, obyč. o samotě, jak vyplývá na př. z dokladu v Hrad 79b, Rožmb 284, DalC 28 a pod. Stejně v starém jazyce byla i dnešní zdrobnělina *dvorec* jako *dvořec*: *Matěj zuostává Chladovi za jeho dúorzecz 29 kop gr.* (dlužen) KolBo fol. 12a. Jeho existenci potvrzují i místní jména

Václav Polák

jako *Dvorec*, *Dvorce*, *Dvorecko*, jež jsou rovněž starého původu. *Dvorce* se připomínají v Reg. III. už r. 1318.

Význam slova *dvořák* v staré době ukazuje, že toto slovo mohlo znamenati a označovalo i dvořana, tedy toho, kdo žije nebo slouží při dvoře (na př. *fregerzy a duorzaczy* Mast. Drk 61). S tímto významovým odstínem však nemůžeme počítati pro vznik tohoto příjmení, poněvadž je daleko pravděpodobnější výklad z odstínu prvého. Patří tedy příjmení *Dvořák* do té skupiny příjmení, která vznikla z označování stavu jako na př. ještě *Sedlák*, *Sedláček*, *Zeman*, *Zemánek* a jako příjmení je *Dvořák* velice staré. Máme na ně doklad z Prahy už z r. 1456.

Zdrobnělé *Dvořáček* vychází z expresivní povahy každé zdrobněliny, která měla původně v tomto případě ráz posměšný.

Pravděpodobnost našeho výkladu z odstínu »dvorský sedlák, majetník dvoru« se potvrzuje i paralelou z němčiny. Tam se majetníkům podobných dvorců říkalo v staré době *Meier* z lat. *maior* (sc. *villicus*) »oberster Beamter, Aufseher eines landwirtschaftlichen Hofhaltes«. V tomto významu se toto slovo rozšířilo později jako příjmení na rozsáhlé oblasti Hanoverska, Vestfálska, Bavor a Virtemberska ve formě *Maier*, *Mayer* nebo ve složeninách *Homeyer*, *Niemeyer*, *Neumeyer*, *Niedermier*, *Hofmeier*, *Brinkmeier*, *Wedemeier*, *Mönkemeier*, *Papmeier*. Připomínáme je při této příležitosti stejně jako obdobný, ne-li totožný význam mající *Hofmann*, *Hofbauer*, neboť nepatří jenom do této významové kategorie, nýbrž některá z nich se velmi často vyskytuje i u nás jako příjmení německého původu.

K českému apelativu *dvór*, *dvůr* patří z osobních vlastních jmen ještě jména: *Dvořata*, *Dvorský* a *Nádvorník*.

Jediné z nich, *Dvořata*, pokud ovšem vím a za upozornění byl bych vděčen, se nevyskytuje dnes jako příjmení, přestože se v staré době s ním shledáváme jako se jménem osobním: *Dvorzata de Zypin* Reg. 11. z r. 1293. Objevuje se i v místním jméně *Dvořetice*, Lid. conf. z r. 1259.

Příjmení *Dvorský*, psáno též *Dmorský*, *Dvorský*, se vyskytuje už r. 1429 rovněž v Praze. Je to přezdívka, vycházející z významového odstínu slova *dvorský*, které ve starém jazyce neznamenalo jen »náležící ke dvoru« jako je tomu na př. ve spojení *dvorský sudí*, nýbrž mělo spíše význam »zdvořilý, zábavný, vtipný, všeckýný«, jak to naznačuje doklad z Štítu uč 44a: *Kteráž panna myslí sobě, že chce čistotu zcela zachovati, dobré jí jest od kvasov s lidmi světskými pustiti, od tancov ovšem, od přímluvek dvorských s kalýmis klásky*. Mělo tedy odstín poněkud pejorativní, tedy vlastnost, která se hodila velmi dobře pro vznik příjmení. Lidé neradi charakterisují druhého nějakou dobrou vlastností. Lidská zlomyslnost bujela už tedy v nejstarších dobách, jak se o tom z příjmení můžeme neustále přesvědčovat.

Naproti tomu příjmení *Nádvorník* se vztahuje opět k apelativnímu významu slova *nádvorník* v starém českém jazyce, kde označovalo šafáře: *jsem za nádvorníka* KolE 51 z 1590. Patří tedy příjmení *Nádvorník* do téže skupiny jako *Dvořák*, pokud se týče původu. Významově s ním souvisí česká příjmení *Šafář*, *Šafařík*, u nichž můžeme předpokládat tentýž významový pochod. Patří tedy do skupiny těch příjmení, jež vycházejí ze zaměstnání. Slovo *šafář* je převzato z němčiny, kde rovněž se shledáváme s příjmeními jako *Schaffer*, *Schaffner*, *Schäffer*, *Scheffer*, mající stejný význam jako čes. *Šafář*, *Šafařík*, *Nádvorník*.

V této skupině příjmení se drží jako příjmení slova, která v dnešním spisovném jazyce jsou zastaralá: *dvořák*, *dvořáček*, *nádvorník*. S tímto faktorem se shledáváme v oblasti příjmení velice často.

Příjmení jsou proto důležitým materiélem linguistickým. V nich filolog poznává útvary a formy, které v jazyce dnešním už nejsou a které ostatně někdy nejsou doloženy v původním apelativním, obecném významu ani v jazyce dob nejstarších.

Pány venkovské členy prosíme, aby náš časopis ukázali v místním městském archivu neb městském museu, a přimluvili se, aby Místní národní výbor »Rodokmen« pro muzeum předplatil. Při větším počtu předplatitelů zvětšíme i obsah, aniž bychom zvyšovali předplatné. Díky!

ZNAKY PRAŽSKÝCH PRIMÁTORŮ

Vladimír Janovský

Jan Kirchmaier z Rejchovic.

Popis dvakrát polepšeného erbu:

Štíť zlatým břevnem dělený, nad břevnem v modrému poli hvězda zlatá šestihraná, pod břevnem v červeném poli 3 kůly stříbrné. Kolčí helm

s pokryvadly zlato-červenými po obou stranách a koruna. V klenotě dva rohy bůvolí dělené, pravý nahoře zlatý, dole modrý, levý nahoře červený, dole zlatý. Mezi rohy zlatá hvězda jako ve štíte.

Rodina jest původu rakouského, z ní Valentin Kirchmeier se svými bratry Michaelem, Hanušem a Václavem obdrželi v r. 1571 erbovní list.¹⁾ Valentin (v Praze usedlý) sám obdržel stav šlechtický v r. 1598. Jan byl synem Valentina. Již 8. XI. 1578 obdržel polepšení znaku a predikát z Reichwic,

v r. 1590 jest sousedem St. m. pražského, v r. 1599 radním, 1602 podinspektorem úřadu šestipanského, R. 1611 4. VIII. zvolen primátorem v kteréž funkci jest až do své smrti r. 1622. Znovupolepšení erbu²⁾ obdržel 27. IV. 1618 a dána mu do erbu mezi rohy hvězda šesticípá. Zemřel 6. července 1622.³⁾

¹⁾ Král: Adel.

²⁾ SB. XXI. s. 306.

³⁾ Erben: Die Pramatoren.

Michal, Hanuš, Václav, Faltyn Kirchmeier z Rejchovic (Reichwic)
měšťan st. m. pr. 1587
1571 stav vlad. a erb.
† př. 1595

Jindřich	Faltyn (Valentin)	Karel 1595 nezl.	Jan 8. XI. 1578 polepš. erbu	Kašpar
		Judita Nerhofová z Holtsperka ovdovělá Myslíková z Vilimstejna	1590 soused st. m. pr. 1599 radní 1602 podinspektor úř. šestipanského 14. I. 1587 svat. sml. 4. VIII. 1611 zvolen primátorem st. m. † 6. 7. 1622 Anna Nerhofová z Holtsperka	
		Jan Jindřich	Jan Václav	Faltýn
				Alžběta

Jubilea

J. Cibulka šedesátnáctý. Rodák z Ústí n. Orlicí se dožil 1. VII. t. r. šedesáti let. Již jeho první práce o ikonografii Ukřižovaného (1924) prokázala jasné všechny jeho přednosti jako badatele i umělce. V řadě článků v bohovědném slovníku i jiných kompendiích lexikálního charakteru podal mnoho příspěvků k dějinám románského a gotického řemesla. Jeho nejvýznačnější v pravdě průkopnickou prací zůstává »Václavova rotunda sv. Vítka« (1933). Stejnými metodami jako v této knize se ubíral při řešení architektonických záhad spiatých s dějinami kostela u sv. Jiří. Co obdivujeme nového na příručkách v katedrále svatovítské pochází přímo nebo nepřímo z jeho iniciativy, nebo nějak závisí na jeho odborném posudku, taktně a noblesně pronesené radě. Cibulka je spolupracovníkem jedné z nejnádhernějších a nejhodnotnějších revuí, které dosud máme, Štencova Umění. Je skutečně prvoradým požitkem kulturním prohlížet a číst sešity Umění. Ještě loňského roku Cibulka tam otiskl svou poslední studii o Velazquezovi s pronikavými postřehy historika umění bezvadnou stylistickou formou. O té stylistické formě a osobním kouzlu Cibulkově podává náznaky

třeba dnes již skoro zapomenutý referát o mezinárodním kongresu dějin umění v Paříži otisklý r. 1922 v Ročence kruhu pro pěstování dějin umění. Cibulka z pouhého k suchopáru svádějícího referátu udělal článek, který se čte jedním dechem. Jak asi působil, když byl autorem osobně přednesen! Konečně Cibulka je nehonoraným konservátorem, poradcem, kollaudátorem skoro všech církevně uměleckých počinů, které kdekoli v republice jsou uváděny v život. Kéž nám prot. Cibulka pro dobro a krásu vlasti zůstává dlouho zachován.

E. Trold a pětasedmdesátnáctý. Spolupracovník našeho časopisu Dr. E. Trolda se v plné síle tělesné a ještě více duševní dožívá sedmdesáti pěti let. Vystudoval práva, hudební vědu a obsolvoval knihovnické kurzy při fil. fakultě. Napsal spousty článků do České hudby, Hudební revue a Cyrila. Výšecky svých výpisků a materiál ze svých četných kartotek hodlá uvěřejňovat také v historických časopisech. Při Troldovi jde o typ soukromého učence, jakých je u nás po skrovnu, učence, který celý svůj idealismem proniknutý život zasvětil jen sbírání zapadlých neznámých faktů, osvěcujících kulturní život, jak probíhal v naší vlasti. Sám hudebník, zasvětil svůj život sbírání

faktů, souvisících hlavně s osudy hudebníků i jejich děl. Čekáme další jeho příspěvky a do osmdesátka přejeme mnoho zdraví.

V. Flajšhans osmdesáti letý. Není tomu dávno co naše veřejnost vzpomínala vynikajícího českého středoškolského profesora Jana Voborníka, který měl s naším jubilantem leccos společného. Dalším takovým vynikajícím pedagogem a vědcem je Flajšhans, řádný člen České akademie a nejlepší náš znalec života a díla Husova. Publikacně se uvedl již r. 1898 v Musejnku článkem o nově objeveném zlomku Husova Výkladu. Kromě studií knižních i časopiseckých přísně vědeckých i popularizačních, týkajících se Husa, dlužno vzpomenout i ostatních temat, která zaměstnávala bádavého a neklidného ducha našeho jubilanta. Připravil akademickou edici Českých příslöví, již byl přiveden k svému nejšťastnějšímu vědeckému objevu v mistru Klaretovi. Novou edici Kroniky české, uvedené obširným životopisem Václava Hájka z Libočan, k němuž se z mnohých důvodů historie bude vracet, znovu obnovil zájem o toto dílo, dále vydal: O mučednících českých knihy patery a Hořčíčkovo Neoforum, Písemnice české slovem a obrazem, monografií o Sv. Čechovi a pro mládež upravil novovětským veršem Dalimila. Učenec připomíná svým nezdolným pracovním elánem biskupa Podlahu, prof. Šimáka a jiné kulturní pracovníky, jimž národ nebude nikdy dosti vděcen.

Sté výročí narození Jaroslava Golla. Epochu v českém dějepisném bádání znamená nesporně Jaroslav Goll, jehož sté narozeniny si letos připomínáme. Goll svou působností je stavěn po bok Františku Palackému, třebaže nezanechal tak monumentálního díla jako »otec národa«. Jeho význam tkví v práci učitelské, v založení nejlepší naší historické revue Čes. časopisu historického a v propagační činnosti, kterou pro poznání naší minulosti ve světě učinil ve francouzském tisku. Třebaže byl jednostranně, řekli bychom dues západnický orientován, nevšímaje si souvislostí, které poutají naše země s ostatním Slovanstvem, přece se vším právem mluví o Gollově škole, neboť vliv Gollův na posluchačstvo je v našem dějepisectví až dodnes patrný.

Dotazy a odpovědi

Čtenářům našeho časopisu otiskneme zdarma veškeré jejich dotazy. Rovněž tak otiskneme v této rubrice všechny došlé odpovědi.

1. Böhml Josef, obroční. — Vítány jsou zprávy o J. Böhmovi, který byl oddán s Teresií, dcerou Jana Hamzla, direktora ve Vilémově. Kol. 1797 narodila se jim dcera Ludmila.

2. Brikcí. Hledám oddací zápis Josefa Brikci (nar. 31. 8. 1828 Nepřívěc) s Annou Je- chenthalovou (rozenou 26. 3. 1836 Praha).
3. Hledán oddací zápis Václava Fingerlanda. Manželka Františka Halířová, nar. 20. 8. 1796 Vrchovina u Nové Paky.
4. Hybner František, mlynář ve Strenicích (okr. Ml. Bol.), syn Jana H. (nar. 4. 5. 1763, zemř. 31. 7. 1847). Hybnerové byli mlynáři na Boleslavsku, kamž přišli prý z Podkrkonoší.
5. Kalkus Josef, kol 1840 pánský justiciár ve Vodolce u Prahy. Bližší není známo.
6. Kondelík. Tazatele zajímá, zda vůbec a kde se příjmí vyskytuje.
7. Malíčký Josef, učitel, zemřel 1850 v Chlumíně stár 80 r. V místě učil přes 50 let. Hledáme bližší data o původu rodu.
8. Pangraz, Pankraz. Každý výskyt před r. 1650.
9. Skarnitzl, Škornice. Výskyt jména před r. 1750, zejména v Pravoníně a okolí.
10. Voleník. Výskyt jména v XVII. a XVIII. st.
11. Rost. Kde je oddací zápis Václava Rosta, zemského pojezdného a Anny Broschové v Praze 1820—1824?
12. Rost. Kde je zápis narození Anny Rostové, dcery Bernarda Rosta a Marie Šťastné 1785—1790?
13. Strobach. Hledá se zápis o narození Jindřicha Strobacha v Praze r. 1846, vrchního železničního rady?
14. Koupím knihu »Vilzoeuf, Paměti pražského knihaře«.
15. Revolt. Roku 1770 v Kuklenách se vdávala Kateřina Revoltová. Odkud pochází rod a kde se vyskytuje?
16. Hauschka. Kde se narodil r. 1791 asi v Praze Jan Karel Hauschka, kouřimský krajský lékař v Praze?
17. Werfel. Dne 7. 6. 1750 se narodil v Loučeni, fara Všejany, František Werfel. Kde byli jeho rodiče Václav Werfel a Marie odání?
18. Volek. Dne 28. 5. 1771 se ženil v Rychnově nad Kněžnou Libor Volek, vojín pluku Koloreda s Annou, dcerou Ignáce Pelcla. Odkud Volek pochází a kde se narodil?
19. Nademlejnský. V roce 1814 ve Střebšku se ženil František Nademlejnský, syn Františka Nademlejnského a Barbory Vokounové. Narodil se 1793 nebo 1792?
20. Kemlin. Jan Střemcha, mlynář Předměřický a Anna, dcera Františka J. Kemlinka, měšťana z Hradce Králové. Kde se ženil Jan Střemcha asi 1770—1775?
21. Tištěné a písemné zprávy o rodovém jméně Fleissig si vyprošuje zájemce. Adresa na Svatý přátele rodopisu.
22. Kdo mně upozorní na litografické práce litografa Rehuly mezi rokem 1835 až 1860?

Zprávy

Soustředění vlastivědných zájmů na Moravě.

Moravští vlastivědní pracovníci dostávají nyní pro svou ideovou, výzkumnou i organizační činnost dobrý sjednocující základ v právě založeném dvouměsíčníku *»Vlastivědný věstník moravský«*. Široké moderní pojetí vlastivědy, stanovené u nás nejlépe drem F. Roubíkem v jeho *»Příručce vlastivědné práce«*,^{*)} je patrné již na hlavních článkách 1. čísla, věnovaných sídelnímu zeměpisu, klimatologii, národopisu, dialektologii a také — což rodopisce upoutá nejpřitažlivěji — rodopisu. Redakce výslovně poznamenala, že rodopisu, jenž je dnes nejhorlivěji pěstovaným vlastivědným oborem, bude věnovat stálou pozornost.

Krásný ideový článek Dagmary Havířové *»Rodopis kdysi a dnes«* vysvětuje výrazným perspektivním přehledem rodopisných zájmů od pravěku do dneška, v čem proti překonanému německému pojetí spočívá českost našeho rodopisného chápání: ve vlastivědné a demokratické orientaci rodopisu, v jeho širokých hledisech společenských, ethicích i hospodářských. Havířová pak dovozuje, že *vlastivědný smysl rodopisné práce* bude splněn, jestliže nás rodopis naučí oceňovat historii, jako by to byl sám osobní život našich předků, a jestliže nás touto cestou přivede k vroucnému zájmu o všeobecnou (archeologickou, dějepisnou, přírodozávodní, společenskou, hospodářskou, uměleckou a vůbec kulturní) historickou i aktuální složitost všech užších krajů i širších zemských oblastí, ve kterých naši předkové žili. *Demokratickou orientaci českého rodopisu* spatřuje pak Havířová v praktikování mravního pojetí, vedoucího k pospolitosti a k snášelivosti poznáním našich pokrevních svazků s předky nestejnomořně rozvrstvenými majetkově a společensky, různosměrně přesvědčenými ideově a nestejnorođe založenými povahou i nadáním. Nadosobní chápání rodopisu zavazuje k práci nejen pro nejbližší potomstvo, ale pro celou dalekou budoucnost.

Kromě tohoto důležitého ideového článku je rodopis v 1. čísle zastoupen ještě drobným praktickým článkem Frant. Kleina o *výskytu dvou sourozenců se stejným křestním jménem*. V rubrice organizačních zpráv zaujme zpráva Vojt. Holcmana o tom, jak *rodopisný kroužek, založený za německé okupace, ochraňoval tehdy českost slovenské vesnice Skoronic u Kyjova*. Také v rubrice dotazů a odpovědí, která slibuje stát se živou, pracovně pomocnou tribunou všech čtenářů, hlásí se k slovu *několik tazatelů rodopisných*.

Široký redakční sbor, složený z vědeckých odborníků i z vlastivědných praktiků, jakož i vysoká úroveň hlavních článků budí důvěru, že ja-

kost obsahových hodnot nepoklesne ani v dalších číslech. *»Vlastivědný věstník moravský«* bude vyčáhat šestkrát za rok v sešitech o 48 stranách. Jako hlavní redaktor jej řídí a všechnu korespondenci stran vydávání vyřizuje doc. dr. Josef Skutil, rada Moravského zemského musea v Brně, Zelený trh.

F. Klein.

Stoleté výročí smrti Jana Jeníka rytíře z Bratřic.

Loňského roku uplynulo sto let od smrti vzácného českého vlastence — setníka Jana Jeníka rytíře z Bratřic, který zemřel dne 26. srpna 1845 v Praze v domě *»U bílé svíčky«* ve věku 89 let, jako poslední potomek starého českého rodu Jeníků z Bratřic. Pohřben byl v rodinné hrobce hrabat Vratislavů Votických v Chotýšanech. Zanechal 17 svazků vlastnoručně psaných Pamětí, které jsou uchovány v Národním museu. Pro jeho obdiv k Žižkovi a velkým mužům české historie, pro velkou lásku k vlasti, národu a jazyku českému, nazývali jej *»Posledním Táboritou«*. Kčk.

Úmrť prof. Vojtěcha Novotného.

Člen profesorského sboru staroslavného litomyšlského gymnasia V. Novotný zemřel loňského roku v srpnu. Kromě topografických prací vynikajících akribií, zachytí moderními rodopisními metodami dějiny svého rodu v knize *»Dějiny rodu Novotných v Kolném«*. V rukopise zanechal obsahlé dílo *»Dějiny Šumavy«*, v němž dokazuje, že do pol. 15. stol. byla tato část Čech, v níž se dnes organizuje odsun, naprostě česká.

Abraham Bredius mrtev.

Vynikající historik umění světového jména, ředitel světoznámého královského musea v Haagu, specialista v oboru Rembrandian, který také v Praze v minulém století studoval veřejné i soukromé pražské sbírky a vydal mnoho závažných publikací svého oboru, zemřel letošního roku v Monaku ve své vile Evelyne.

Kulturní sbor v Československu.

Přípravný výbor k ustavujícímu sjezdu Kulturního sboru ČSR, chystanému na podzim letošního roku, bude mít důležitou funkci koordinovat umělecké i vědecké snažení u nás a zabránit tak nezádoucímu tříštění sil. Doufejme, že i historikové budou na něm čestně zastoupeni.

Netištěný rukopis Pelclovy Kroniky zachráněn.

Národní a universitní knihovně se přestřednictvím dr. Václava Vojtíška podařilo získat vzácný rukopis čtvrtého díla Nové kroniky české Františka Martina Pelcla, který dosud nebyl tištěn a je tedy důležitým unikátem pro české dějiny. Rukopis se zabývá dobou Václava IV. a částečně i válkami husitskými a je upraven podle staršího německého spisu Pelclova o Václavu IV. Je psán rukou Pelclova s četnými opravami a doplňky a v této podobě byl podán vídeňské dvorské cenziře, ale nebyl tištěn pro dobové nesnáze válečné a nedostatek papíru. Tento vzácný rukopis se ocíl

*) Nakl. Jan Štenc, Praha 1941.

nedávno podivnými cestami mezi starým papírem, určeným do stoupy. Za to, že unikl zkáze, lze děkovat Jiřímu Novotnému, úředníku sadového oddoru pražského magistrátu, který jej objevil, záchránil a daroval Národní a universitní knihovně.

Náš »Svatý« zaznamenal v okupačních létech několik bolestných ztrát. Řada našich členů byla vězněna v koncentračních táborech, a mnozí se nevrátili. Jejich památka bude »Svazem« důstojně uctěna tiskem, jakmile se nám dostane od pozůstalých ještě přesnéjších dat úmrtí.

Attlee. Britský ministerský předseda Clement Attlee pochází, jak známo, z občanské rodiny. Je advokátem, sám syn advokáta, ženat, otec 4 dítěk a největší jeho zálibou je rodopis. Sestavil svůj rodokmen, sahající do XVI. století.

Bílek. Metylovice a Palkovice v Pobeskydí jsou obce, v nichž se hustě vyskytuje příjmení Bílek. Nositelé tohoto příjmení jsou téměř v každém domku. Jen v Metylovicích žije na 200 Bílků.

Zámořští krajané

O oblibě našeho »Svazu« v zahraničí svědčí stálá zahraniční korespondence, a docházející dotazy, které jsou obratem vyřizovány.

Mrs. Anna Vyšehlídová (rozena Hnátnická), Frank, Alberta, Canada, prosí nás o zprávy o rodu Hnátnických (okres Lanškrounský).

Informace opatřili jsme také Franku Kopřivovi, 4236 W Cullerton St., Chicago 23, Illinois, U. S. A.

Literatura

Č. Chyský: *Tisíc let stavitelského umění v zemích českých*. Pod tímto názvem vydal Čeněk Chyský, neumdlévající popularisátor našich stavitelských hlavně pražských památek, příručku, která dokonale informuje laika o vývoji stavitelského umění u nás a instruktivně orientuje o jednotlivých stavitelských slozích, což se daří hlavně vhodně připojeným ilustračním materiálem. (Vydal V. Petr v Praze, cena 95 Kčs).

Dr. V. Vaneček: *Stát Přemyslovců a středověká říše*. Zrůdnost t. zv. protektorátu jasně vyniká po přečtení knížky, vydané odborníkem nad jiné povolaným, který dokazuje, že připojení zemí koruny české k Německu se dalo vždy jen pod tlakem, následkem politických nebo vojenských akcí a tedy více nebo méně násilím. (Cena 25 Kčs, str. 74).

Dr. V. Chaloupecký: *Arnošt z Pardubic*. (II. vyd. v edici Stopami věků, str. 162, Kčs 42). První vydání za okupace se nemohlo přirozeně obírat tím, co nás dnes nejvíce zajímá, totiž národní a

slovenskou orientací Arnoštovou. Tento rys sympatického prvního pražského arcibiskupa vystupuje nyní v díle Chaloupeckého s veškerou plastičností v líčení o založení kláštera na Slovanech t. j. v Praze-Emauzích a v líčení o rostoucí úctě k sv. českým patronům.

Jaroslav Kadlec: *Byzantské křesťanství u slovanských národů*. (Rupp, Praha 1946, str. 178, Kčs 70). Aktuální studie pilného historika, která však byla napsána poněkud rychle na tak vážný problém s jistým neporozuměním pro theologické otázky východu. Není sice objevným dilem, protože čerpá jen z tištěných a přístupných pramenů, z nichž se dělají průhledné závěry, nicméně je první a tím nabádavým počinkem pro práce hlubší, kterých máme z příčin jsoucích na snadě právě my, převážnou většinou katoličtí Čechové, tolik zapotřebí. In hoc Te laudo.

Alois Kubíček: *Pražské paláce* (Poláček, Kčs 210, nev. 180 Kčs). Jedna z nejskvělejších publikací letošního roku, která vykládá a oslavuje krásu Prahy renesanční a barokní za doprovodu 108 obrazů pečlivě vybraných a v reprodukci takřka bezvadných. Kniha vykoná i kus propaganční práce, neboť vyjde také anglicky a francouzsky. Radujeme se z jejího vydání jako Čechové a hlavně jako Pražané; autoru blahopřejeme.

Hana místopisně. Většina hanáckých měst má vědecky zpracované své dějiny ve svazcích značně obsáhlých. Tak Olomouc, Prostějov, Přerov, Kroměříž a Litovel. Z menších obcí mají knižní dějiny Mor. Loděnice, Bezměrov, Vacenovice, Jedlí, Štěpánov, Bilany, Vojnice, Kvasnice Myslejovice, Vřesovice, Unčovice, Dolany, Brodek u Prostějova, Kojetín, Měrovice u Kojetína, Lipník n. Bečvou, Ondratice, Náklo, Náměst na Hané, Polkovice, Drahotuše. Velkou zásluhu o tyto monografie mají učitelé i kněží. I když nejsou všechna tato topografická díla odborně psaná, splnila svůj úkol, rozmnожila lásku k Moravě a jsou pobídkou historikům, aby je doplnili a připravili kritičtější jejich vydání.

Václav Vojtíšek: *Když jiní mlčeli*. Ph. dr. Václav Vojtíšek, archivář hlavního města Prahy a řádný profesor Karlovy university, shrnul do jedné knihy učebnicového formátu fejetony a statí, které napsal do novin na okraj těžkých dnů od roku 1938 až do roku čtyřicátého. V obsáhlé předmluvě a doslovu upozorňuje na to, že ve svých novinových článcích vyvralc tvrzení Němců o historických právech a že se zvláště odvážně pouštěl do polemik s Pfitznerem, který mu později zne možnil veškerou kulturní činnost. Václav Vojtíšek důrazně svou knihu připomíná, že do posledního možného dne neustále podchycoval národní vědomí čtenářů, nejdříve články polemickými, později články opěvujícími hodnoty, na které by Češi mohli zapomenout. Jednou z nejtypičtějších statí toho posledního druhu je fejeton o krásach Prahy. Nelze Vojtíškovi upřít zásluhu a odvahu.

Vydali jsme tiskem knihy: —

Viktor Palivec: Rodina a rodokmen.

Praktická rodopisná příručka. Úplně rozebráno!

**J. V. Sedlák: O počátcích erbů pražských
cechů.**

Cena Kčs 50.—. Na skladě jen pro členy.

V tisku:

**Alois Kučík: O českém vlastenci Janu
Jeníkovi z Bratřic.**

(S rodokmenem Jeníků z Bratřic.)

Připravuje se:

Kristian Turnwald: Heraldika na mincích. (S četnými vyobrazeními znaků měst i rodů.)

Václav Kočka: Erbovní rodiny unhošťské. (Autor popisuje na 100 rodů. Dílko není lokální, neb rody ty žily v jiných generacích i v jiných městech.)

Ferd. Strejček: O rodu Svatopluka Čecha. (Známý literární historik pojednává o rodině nejčestějšího básníka.)

Zdeněk Bičík: Rodopisná příručka. (Praktické pokyny pro badání o minulosti rodu.)

